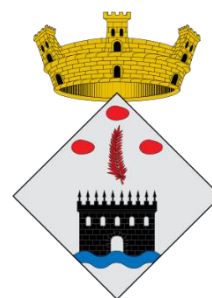

Mapa de Patrimoni Cultural de Sant Esteve de Palautordera

Memòria tècnica

Redacció: Dani Gutiérrez

Oficina de Patrimoni Cultural
Ajuntament de Sant Esteve de Palautordera
Juliol 2023

Àrea de cultura

Diputació
Barcelona

ÍNDEX

1. - PRESENTACIÓ	Pàg. 5
2. - METODOLOGIA	Pàg. 7
2.1. - Criteris de selecció	Pàg. 7
2.2. - Elements no inclosos en el mapa	Pàg. 8
2.3. - Descripció de la fitxa del mapa de l'OPC	Pàg. 8
2.4. - Les fases del treball	Pàg. 9
2.5. - Fonts consultades	Pàg. 10
3. - MARC D'INTERVENCIÓ GENERAL	Pàg. 13
3.1. - Marc geogràfic i medi físic	Pàg. 13
3.2. - Marc històric	Pàg. 21
3.3. - L'escut	Pàg. 25
4. - ANÀLISI DEL PATRIMONI CULTURAL	Pàg. 26
4.1. - Elements fitxats	Pàg. 26
4.1.1. - Anàlisi de la informació recollida a les fitxes	Pàg. 26
4.1.2. - Patrimoni immoble	Pàg. 27
4.1.3. - Patrimoni moble	Pàg. 29
4.1.4. - Patrimoni documental	Pàg. 29
4.1.5. - Patrimoni immaterial	Pàg. 30
4.1.6. - Patrimoni natural	Pàg. 32
4.2. - Elements no fitxats	Pàg. 32
4.2.1. - Llista dels elements no fitxats	Pàg. 33
4.2.2. - Entitats i associacions	Pàg. 34
5. - DIAGNOSI DEL PATRIMONI CULTURAL	Pàg. 36
5.1. - Estat de protecció del patrimoni	Pàg. 36
5.1.1.- Relació d'elements protegits	Pàg. 38
5.1.2.- Relació d'elements inventariats recollits a l'Inventari del Patrimoni Cultural Català	Pàg. 39
5.2.- Estat de conservació del patrimoni	Pàg. 40
5.3.- Titularitat	Pàg. 41
5.4. - Intervencions sobre el patrimoni	Pàg. 42
5.5. - Equipaments i activitats patrimonials	Pàg. 42
6. - BIBLIOGRAFIA	Pàg. 43
7. - LLISTAT D'ELEMENTS	Pàg. 46

CRÈDITS:

Nom del projecte: Mapa del Patrimoni Cultural i Natural de Sant Esteve de Palautordera.

Població i comarca: Sant Esteve de Palautordera, Vallès Oriental.

Promoció i finançament: Oficina de Patrimoni Cultural - Diputació de Barcelona
Ajuntament de Sant Esteve de Palautordera

Execució: Daniel Gutiérrez Espartero

Coordinació OPC: Marta Bertran Armadans

Dates d'execució: Setembre 2022 – juliol 2023

1. PRESENTACIÓ

Aquest treball va ser realitzat per sol·licitud de l'Ajuntament de Sant Esteve de Palautordera, amb el suport i finançament de l'Oficina de Patrimoni Cultural (OPC) de la Diputació de Barcelona, dins el marc del Catàleg de Serveis dels anys 2021-2023.

L'OPC ofereix un servei especialitzat en cooperació i promoció del patrimoni cultural, que inclou l'elaboració de Mapes de Patrimoni Cultural. Aquest servei forma part del programa de redacció de plans, projectes i informes oferts en el marc del Catàleg de Serveis de Diputació de Barcelona per als anys 2021-2023.

Les bases per a la realització d'aquest treball van ser establertes en el conveni signat per les dues administracions, en el marc del programa de Mapes del Patrimoni Local que gestiona l'OPC.

Els objectius dels Mapes de Patrimoni Cultural són:

- La recollida intensiva de dades georeferenciades.
- La valoració dels elements immobles, mobles, documentals, immaterials i del medi natural, que conformen el conjunt del patrimoni cultural i natural del municipi.
- La creació d'una eina que faciliti la gestió i l'establiment de polítiques i de mesures per a la seva protecció i conservació.
- La planificació d'accions de difusió i rendibilització social del patrimoni cultural.

Per a la realització del Mapa del Patrimoni Cultural de Sant Esteve de Palautordera, l'Oficina del Patrimoni Cultural de Diputació de Barcelona va contractar l'arqueòleg i consultor en patrimoni cultural Daniel Gutiérrez.

L'elaboració del mapa ha comptat amb la col·laboració de l'Ajuntament de Sant Esteve de Palautordera, que ha proporcionat el suport necessari per a poder portar-lo a terme.

L'execució del mapa inclou la present memòria tècnica, que aporta els resultats de la recerca i la valoració dels elements que configuren el patrimoni cultural i natural del municipi de Sant Esteve de Palautordera, juntament amb un conjunt de dades complementàries, segons els criteris establerts per l'Oficina del Patrimoni Cultural de Diputació de Barcelona.

Agraïments

Durant la realització d'aquest mapa, hem rebut l'ajuda i col·laboració de diverses persones, a les quals volem agrair la seva disposició i participació.

En aquest sentit, volem destacar la col·laboració especial de l'Ajuntament de Sant Esteve de Palautordera, per l'interès mostrat i les gestions realitzades, especialment pel tècnic de cultura, Raül San Miguel.

També volem reconèixer la contribució fonamental de les persones que han participat en un seguit d'entrevistes, les quals han permès precisar la informació, determinar la ubicació d'alguns elements, identificar nous elements i proporcionar informació important per a la realització d'aquest mapa de patrimoni. Entre aquestes persones:

- Carme Clopés, per la seva valuosa informació sobre elements i espais associats al patrimoni natural de Sant Esteve de Palautordera.
- Xavier Calam, historiador i gran coneixedor del patrimoni cultural de Sant Esteve de Palautordera. Les seves indicacions i aportacions han estat cabdals pel compliment d'aquest mapa de patrimoni cultural.
- Joana Clusellas i Jordi Pujol de Marduix Titelles per la seva especial atenció i trasllat d'informació que va més enllà del seu propi àmbit.
- Montse Trias i Tortell Poltrona per l'acollida al Circ Cric i per donar a conèixer tota una experiència atresorada al llarg del temps i que relaciona l'art de la diversió amb Sant Esteve de Palautordera.
- Mencionar també la institució de la Biblioteca de Sant Celoni que tan amablement va facilitar la petició de totes les obres consultades.

A totes aquelles persones que d'una manera o altra han participat, col·laborat o facilitat informació per a l'elaboració del present mapa, un sincer agraïment.

2. METODOLOGIA

L'objectiu principal d'aquest estudi no és la realització d'una tasca de recerca estricta. Tampoc té la pretensió de plantejar una història del municipi, i tampoc genera normativa associada. En aquesta línia, incidir que el mapa no és un catàleg ni un Pla Especial de Protecció del Patrimoni Cultural o Natural, per tant no té cap lligam amb la protecció urbanística dels béns ni és un instrument cadastral o que comporti accions sobre taxes o impostos.

El conjunt del mapa, incloent aquesta memòria, és una eina que permet tenir un coneixement global del patrimoni cultural del municipi i que faciliti la presa de decisions que en relació a aquest es vulguin dur a terme; especialment respecte de la gestió i planificació de polítiques culturals i/o patrimonials futures, com poden ser elaborar propostes de difusió, de rendibilització social, de conservació i protecció, a més de poder fer certes previsions a nivell de presa de decisions a nivell urbanístic, entre moltes altres actuacions.

A continuació es descriu el mètode de treball emprat en la realització de l'inventari i en l'elaboració de la present memòria. En el primer apartat s'exposen els criteris de selecció amb les quals s'ha elaborat el llistat inicial d'elements a inventariar i seguidament s'aporta una breu descripció de la fitxa de registre utilitzada, concretament el model proporcionat per l'OPC de la Diputació de Barcelona. En un segon apartat s'exposen les diferents fases del treball realitzat i el seu desenvolupament cronològic, des de la recopilació de la informació, l'elaboració del llistat i la redacció de la memòria final. Finalment es dedica un darrer apartat a donar a conèixer les fonts i arxius consultats durant la recerca efectuada.

2.1. Criteris de selecció

Els criteris de selecció amb què s'ha treballat són els establerts al "Plec de condicions tècniques per a la realització de mapes del patrimoni cultural", establert per l'OPC de la Diputació de Barcelona. L'objectiu principal és el registre exhaustiu de dades del patrimoni cultural de Sant Esteve de Palautordera, incloent tots els elements susceptibles d'ésser reconeguts com a rellevants o singulars del municipi, pels seus valors històrics, artístics, simbòlics, naturals o d'identitat, segons els criteris establerts per l'OPC.

Així, les fixes que conformen el mapa de patrimoni recullen el nombre màxim d'elements definidors dels trets característics del terme municipal incloent-hi tots aquells que poden tenir un valor patrimonial històric o de diferenciació del lloc, i que en conjunt aporten una visió global del patrimoni local. I des del punt de vista concret de cada element, s'ha procurat obtenir la informació necessària per tal de valorar-lo en la seva individualitat i en el conjunt del territori. Cal tenir en compte que en alguna ocasió les dades queden acotades a la pròpia informació disponible i també a les possibilitats reals de recollir aquestes dades.

Els criteris de selecció han estat els següents:

- S’han seleccionat tots aquells elements patrimonials inclosos i recollits en d’altres inventaris. Bàsicament corresponent a catalogacions realitzada per la Generalitat de Catalunya com són l’Inventari del Patrimoni Arquitectònic i l’Inventari del Patrimoni Arqueològic i Paleontològic de Catalunya.
- S’han recollit tots aquells elements que ja tenen alguna figura de protecció legal.
- També s’han registrat els elements immobles, mobles o naturals destacables per la singularitat històrica, artística, etnològica, identitària o simbòlica.
- S’han registrat els fons documentals i fotogràfics amb un contingut específic remarcable a nivell individual o per al conjunt del municipi, als quals se’ns ha facilitat l’accés.
- Aquelles manifestacions festives o tradicions que es consideren representatives i identificadores del municipi.
- I també han quedat fixats els espècimens naturals o espais amb certa singularitat i conformadors del patrimoni natural.

2.2. Elements no inclosos en el mapa

S’ha mencionat apartat específic referent a “elements no fixats” per raons diverses que s’exposen al punt 4.2 d’aquesta memòria.

Seguint els criteris de l’OPC hi ha elements que no es registren. Es tracta d’entitats i associacions culturals, socials o esportives; festivals i altres esdeveniments culturals no festius; biblioteques o altres equipaments culturals; l’escut municipal; personatges il·lustres o esdeveniments. Els mapes del patrimoni cultural són inventaris d’elements del patrimoni cultural i natural, no un cens de recursos del municipi. Una entitat o col·lectiu pot quedar recollida sempre que estigui associada a una activitat tradicional o festiva que sigui organitzada pel mateix col·lectiu, o bé perquè està associada a algun element patrimonial com podria ser un arxiu.

2.3. Descripció de la fitxa del mapa de l’OPC

La fitxa correspon a una base de dades virtual i digitalitzada que ofereix la plataforma web dels mapes de patrimoni.

Aquesta fitxa té una part pública que pot ser consultada per qualsevol usuari que accedeixi a través de <http://patrimonicultural.diba.cat> amb el següents àmbits:

- Ubicació
- Classificació
- Descripció
- Història
- Bibliografia

Per darrera la fitxa és una base de dades que s’omple a través d’un conjunt de camps establerts. A nivell general són els següents:

- Identificació: denominació, municipi, vídeo
- Localització: coordenades, alçada, lloc/adreça, emplaçament
- Classificació: àmbit/tipologia, inventaris, titularitat, accés, estat de conservació, notes sobre la conservació, fitxes associades.
- Protecció: protecció, tipus de protecció, observacions, data protecció.
- Informació de l'element: descripció, observacions, història, estil/època, segle, any, autor de l'element, ús actual
- Bibliografia / webgrafia: bibliografia, webgrafia, enllaços d'interès.
- Imatges.
- Dades de registre: autor de la fitxa, data de registre, autor darrera revisió, data darrera revisió.

La classificació del patrimoni segueix els criteris de la següent taula:

1. PATRIMONI IMMOBLE	2.PATRIMONI MOBLE	3.PATRIMONI DOCUMENTAL	4.PATRIMONI IMMATERIAL	5. PATRIMONI NATURAL
1. 1. Edificis	2.1. Elements urbans	3.1. Fons d'imatges	4.1.Manifestacions festives	5.1. Zones d'interès natural
1.2. Conjunt arquitectònic	2.2. Objectes	3.2. Fons documentals	4.2. Tècniques artesanals	5.2. Especimens botànics singulars
1.3. Element arquitectònic	2.3. Col·leccions	3.3. Fons bibliogràfics	4.3.Tradició Oral	5.3. Jaciments paleontològics
1.4 Jaciment arqueològic			4.4. Música i dansa	
1.5. Obra civil			4.5. Costumari	

2.4. Les fases del treball

El treball realitzat per aquest Mapa de patrimoni s'ha desenvolupat en tres fases:

- Fase 1: Recopilació prèvia de dades, bàsicament a partir de la bibliografia existent, i definició del llistat d'elements a registrar.
 - Consulta de documentació oficial de diversa índole, com ara l'Inventari del Patrimoni Arqueològic i Paleontològic de la Generalitat de Catalunya, l'Inventari de Patrimoni Arquitectònic de la Generalitat de Catalunya, la informació existent en d'altres inventaris, la documentació del nou POUM de Sant Esteve de Palautordera (en fase d'aprovació inicial).

Fer esment també a la recollida d'informació oral a través de diverses entrevistes realitzades a personalitats que van aportar els seus coneixements sobre la història, el patrimoni i el medi de Sant Esteve de Palautordera

El buidatge bibliogràfic es va realitzar a les biblioteques de Sant Celoni, Cardedeu i Santa Maria de Palautordera.

- Primera concreció dels elements a registrar. L'elaboració d'aquesta relació d'elements va ser consensuada posteriorment amb els tècnics de l'OPC de la Diputació de Barcelona i amb el tècnic de cultura i membres del consistori de Sant Esteve de Palautordera.
 - Definició de l'estratègia a seguir en les següents fases del desenvolupament del treball.
- Fase 2: Treball de camp. El desenvolupament del treball de camp ha estat complex, ja que la ubicació de molts elements, dispersos pel territori o en zones de difícil accés i sense la presència de la propietat, n'ha dificultat l'observació i la documentació.

La recollida de dades, es basava lògicament en la localització i la inspecció de cadascun dels elements inclosos al llistat prèviament elaborat. La tasca més important era l'observació directa dels elements, amb la recollida de notes per tal de realitzar posteriorment una descripció el més acurada possible. Pel que fa a les masies, en la majoria de casos no ha estat possible accedir als seus interiors. La recollida de dades també ha implicat el registre fotogràfic.

- Fase 3. Treball de gabinet. Ha consistit en el buidat de tota la informació obtinguda i recollida en el treball de camp.
- El treball de gabinet s'ha centrat en la realització de les fitxes dels elements inventariats. Aquesta tasca s'anava desenvolupant de manera paral·lela al treball de camp, fet que ha permès detectar errors i mancances en la recollida de dades que, tal vegada, podien comportar una nova visita a l'element fitxat. Al mateix temps s'anava actualitzant el llistat inicial, a mida que s'identificaven nous elements o se'n desestimaven d'altres.
 - Les dades proporcionades per l'observació directa i per l'aportació puntual de col·laboradors es contrastaven i ampliaven amb la historiografia existent; també es complementaven amb altres inventaris, fet que permetia corregir alguns errors i mancances.
 - S'ha elaborat la relació dels elements "no fitxats" que inclou elements que no tenen suficient entitat patrimonial o mancats d'informació com per a ser inclosos en l'inventari, així com alguns que no han estat localitzats.
 - Una vegada tancats tots els aspectes de la recollida d'informació, es va procedir a la redacció de la present memòria.

2.5. Fonts consultades

En l'elaboració del mapa s'han utilitzat diferents tipologies de fonts: bibliogràfica, arxius

públics i privats, cartogràfica, informació oral i observació directa. Diverses de les consultes han estat realitzades a través d'Internet.

2.5.1. Fonts bibliogràfiques

Una part molt important de la recerca bibliogràfica ha estat realitzada a la Biblioteca l'Escorxador de Sant Celoni i la Biblioteca Marc de Vilalba de Cardedeu. Ambdues compten amb un fons associat al Montseny en general i a les publicacions existents.

Entre les publicacions periòdiques amb informació sobre Sant Esteve de Palautordera, destacar *Monografies del Montseny*, una publicació amb petits articles de diverses temàtiques i que abracen tot el territori a l'entorn del Montseny.

Paral·lelament també s'ha dut a terme un buidatge de la bibliografia de referència (obres genèriques, com la Catalunya Romànica, Costumari de Joan Amades, Castells Catalans, etc.), així com altres obres consultades al fons bibliogràfic de les biblioteques de Sant Celoni, Cardedeu i Santa Maria de Palautordera i d'altres publicacions facilitades per particulars.

2.5.2. Arxius públics i privats i altres fonts

S'han realitzat consultes als catàlegs o fons de diversos arxius o col·leccions, tant de manera presencial com digital. Els principals arxius treballats han estat:

- Arxiu Municipal de Sant Esteve de Palautordera
- [Arxiu Municipal Digital de Sant Esteve de Palautordera](#)
- [Arxiu Nacional de Catalunya](#)
- [Cartoteca digital de l'Institut Cartogràfic de Catalunya. Fons Cuyàs](#)
- [Fons fotogràfic Salvany](#)
- [Arxiu Fotogràfic del Centre Excursionista de Catalunya](#)

De la mateixa manera s'ha fet consulta als diferents inventaris i catàlegs especialitzats en patrimoni cultural o que afecten al patrimoni cultural del territori.

- Inventari del Patrimoni Arquitectònic de la Generalitat de Catalunya (IPAC) del municipi de Sant Esteve de Palautordera a partir de l'aplicació [Egipci](#), de l'Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya ([Invarquit](#)) o Mapa de béns arquitectònics de Catalunya del [Geoportal del patrimoni cultural](#).
- Inventari del Patrimoni Arqueològic i Paleontològic de Catalunya del Servei d'Arqueologia) del municipi de Sant Esteve de Palautordera a partir de l'aplicació [Egipci](#), de l'Inventari del Patrimoni Arqueològic i Paleontològic de Catalunya ([Invarque](#)) o Mapa de jaciments arqueològics de Catalunya del [Geoportal del patrimoni cultural](#).
- POUM de Sant Esteve de Palautordera. Memòria d'informació i ordenació corresponent a l'aprovació inicial del plantejament. [Més informació aquí](#).

2.5.3. Cartografia

Per la realització del mapa s'ha consultat i utilitzat diversa cartografia entre la qual es destaca:

- Institut Cartogràfic de Catalunya. Consulta via aplicació [Vissir](#).
- [Google Maps](#)
- [Mapa del Cadastre](#) de Sant Esteve de Palautordera.

2.5.4.- Informació oral

Un treball d'aquestes característiques comporta un ampli recull de dades procedents d'informació oral. Entre les moltes persones que han proporcionat la seva col·laboració en facilitar informació referent a elements patrimonials i/o a altres dades d'interès per a la realització del mapa, hem de destacar especialment a les següents persones:

- Montse Trias. Circ Cric
- Tortell Poltrona. Circ Cric
- Carme Clopés
- Xavier Calam
- Joana Clusellas. Marduix Titelles
- Jordi Pujol. Marduix Titelles
- Raül San Miguel. Ajuntament de Sant Esteve de Palautordera

També han fet les seves aportacions altres persones que de manera voluntària i per tenir relació amb els béns inventariats han traslladat valuosa informació que ajuda a complementar el mapa de patrimoni.

2.5.5.- Observació directa

Una de les maneres fonamentals de crear el Mapa és a través de la observació directa. Això permet descriure amb precisió els diversos elements que són registrats, i verificar les dades recopilades a través de publicacions o informació oral, amb l'element que s'està analitzant. De fet, en molts casos, la decisió final de registrar o no un element depèn de la informació que s'obté a través de l'observació directa.

3. MARC D'INTERVENCIÓ GENERAL

3.1. Marc geogràfic i medi físic

El marc del Baix Montseny i el Vallès Oriental¹

El terme municipal de Sant Esteve de Palautordera forma part de la subcomarca natural del Baix Montseny i administrativament està inclòs a la comarca del Vallès Oriental.

La subcomarca natural del Baix Montseny està constituïda per vint-i-un municipis de dues comarques administratives (El Vallès Oriental i la Selva) amb centre al municipi de Sant Celoni.

La comarca del Vallès Oriental té una extensió total de 851,9 km², està formada per quaranta-tres municipis i la seva proximitat amb l'entorn metropolità de Barcelona (aprox. 30 km.) ha marcat fortament el seu desenvolupament. És una comarca molt heterogènia que comprèn zones de forta implantació industrial i urbana amb zones de marcat caràcter rural i gran valor natural. Els seus municipis també es caracteritzen per aquesta heterogeneïtat i podem trobar-ne de menys de 1.000 habitants i algun que té una població a l'entorn de 50.000 habitants.

Físicament, el Vallès Oriental està situat a la Depressió Prelitoral catalana, en la fossa tectònica del Vallès delimitada per les serralades litoral i prelitoral. La seva xarxa hidrogràfica bàsica s'estructura a partir de dues conques principals: la del Congost que aflueix cap el Besòs en direcció sud-oest, i la de la Tordera que aflueix directament al mar en direcció nord-est.

La seva situació estratègica ha comportat que, ja des d'època romana, hagi estat creuada per importants vies de comunicació. A l'actualitat segueixen existint grans eixos de comunicació i disposa d'un molt fàcil accés a les xarxes generals de comunicacions tant del país com amb la resta del continent.

Com a conseqüència d'aquesta fàcil connectivitat, el Vallès Oriental s'ha beneficiat del paper difusor de Barcelona i la saturació del seu entorn metropolità immediat. Aquests factors, acompanyats del desplaçament d'una part important de la indústria cap a la pròpia comarca i altres veïnes, han provocat que el Vallès Oriental hagi experimentat un brusc salt demogràfic i una important transformació de la seva estructura productiva, tendint cap a un pes reduït del sector primari, una forta industrialització i un procés de terciarització emergent. Els terrenys agrícoles s'han reduït en gran mesura com a conseqüència d'aquest desenvolupament industrial i la urbanització del territori. Malgrat això, encara ara és una comarca amb una important activitat agrícola dominada en extensió pel cultiu de secà però amb presència respectable del regadiu. La ramaderia encara conserva certa rellevància, sobretot pel que fa a la cria del boví, el porcí i l'avicultura.

¹ A.A.D.D (2022): POUM de Sant Esteve de Palautordera. Memòria d'informació i ordenació. Cubiarq. 2022.

Com s'ha esmentat, l'economia de la comarca es fonamenta primordialment en la indústria, dominada pels sectors metal·lúrgic, químic, alimentari, tèxtil, de la construcció i d'altres de menys importància però també destacables com són l'electrònica, la fusteria i la indústria de la pell. El desenvolupament d'aquestes indústries ha generat una gran activitat urbanitzadora, tant pel que fa a la creació de grans polígons industrials com de ciutats dormitori o la construcció d'enclavaments destinats a segona residència. Al final d'aquest procés, alguns municipis de la comarca, com Granollers (capital comarcal), Mollet o Parets, tendeixen a formar conurbacions amb els municipis veïns, mentre que la població dels nuclis més petits de muntanya o de l'habitual poblament de la plana vallesana de nuclis i masies dispersos tendeix a desaparèixer.

El Vallès Oriental també compta amb una important oferta comercial que comprèn des del comerç tradicional dels pobles més petits fins a l'oferta comercial de les ciutats més grans.

La comarca compta amb nombrosos espais naturals ben conservats i una important varietat de paisatges de gran bellesa. Són de destacar el Parc Natural del Montseny catalogat per la UNESCO com a Reserva de la Biosfera, i el Parc Natural del Montnegre i el Corredor, però també la zona dels cingles de Bertí, amb el seu característic perfil rocós i la plana agrícola del Parc Rural de Gallecs.

El clima és bàsicament mediterrani però es veu substancialment alterat per la presència de les serralades litoral i prelitoral i presenta freqüents inversions tèrmiques durant l'hivern. Les temperatures són moderades a l'estiu i únicament es manifesta un veritable hivern climàtic a les zones de muntanya del nord de la comarca. La seva vegetació natural és típicament mediterrània amb predomini de l'alzinar, les sureres i el pi. També hi ha alguns boscos de roure a les zones del Montnegre i el Montseny, i en aquest últim massís també hi ha una destacable presència de fagedes i avets.

Com a conseqüència dels factors naturals i de comunicació enunciats anteriorment, no és estrany que el Vallès Oriental compti amb un important patrimoni històric i artístic. Des dels jaciments prehistòrics de la Roca del Vallès, Aiguafreda, Vallgorguina i Vilalba Sasserra, a les restes romanes de la Garriga i Llinars del Vallès, passant pels assentaments ibèrics de Llinars del Vallès, Sant Esteve de Palautordera, Sant Feliu de Codines i Sant Fost de Campsentelles, és fàcil trobar restes de rellevància diversa.

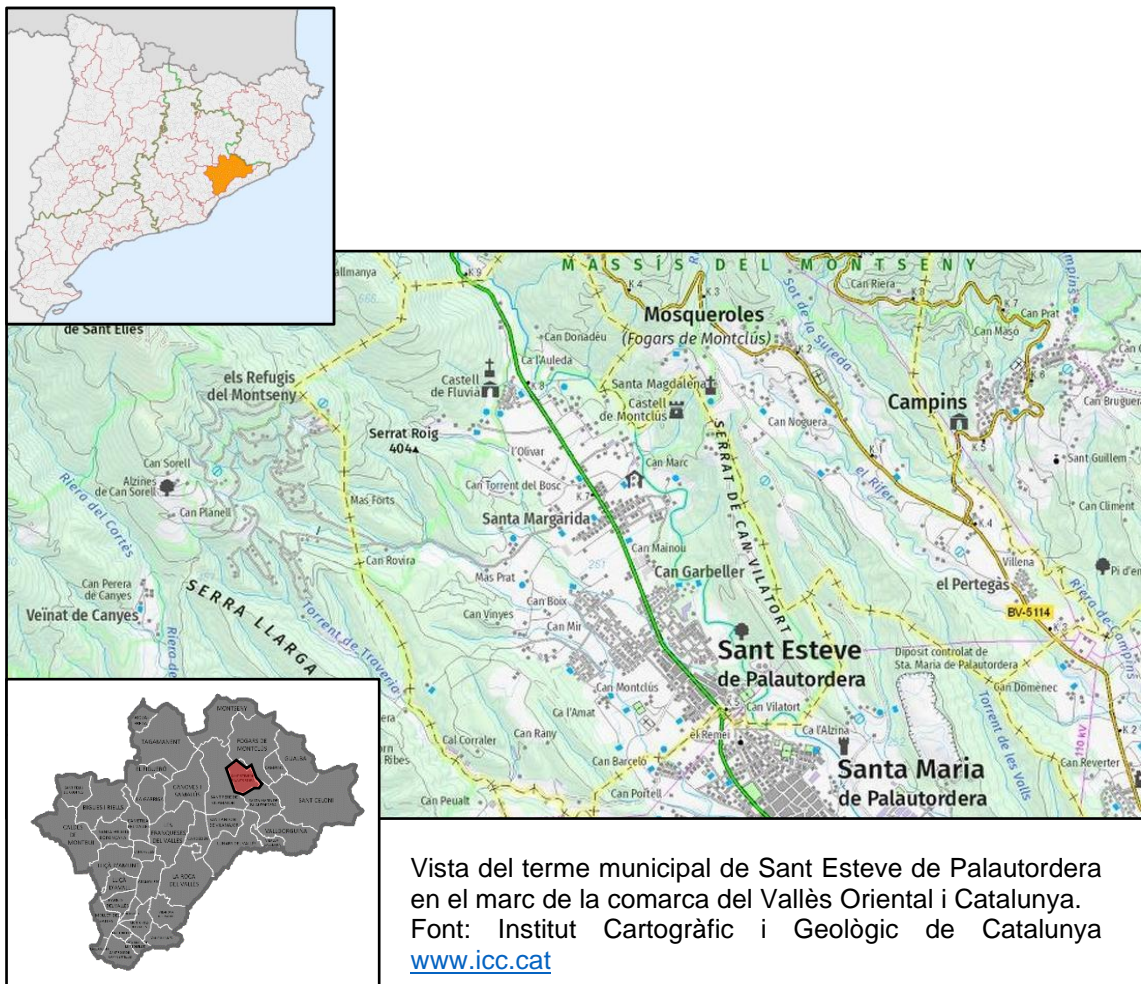
També és destacable la quantitat d'esglésies romàniques (a l'entorn de la vintena) que presenta la comarca. Més proper en el temps, no es pot oblidar l'empremta de modernisme en la comarca. Així, la força dels habitatges d'estiueig de principis del segle XX donaren lloc a importants referències en aquest moviment artístic com són l'illa Raspall de la Garriga i múltiples elements dels municipis de Caldes de Montbui, l'Ametlla del Vallès, Cardedeu, Granollers, Figaró-Montmany o Santa Maria de Palautordera.

Sant Esteve de Palautordera està emplaçat a la part oriental de la comarca, just al límit del massís del Montseny. El terme municipal es caracteritza per una zona central força plana que acull els nuclis urbans i la majoria de sòl agrícola, però bona part forma part del massís muntanyenc i més de la meitat del municipi presenta pendents superiors al 20%. Té una superfície de gairebé 11 Km² i una altitud variable que va des dels 230

metres sobre el nivell del mar de la part sud del municipi (on s'emplaça el poble) fins als 625 metres del límit nord, ja en ple massís del Montseny.

És un municipi que es troba a similar distància de Barcelona que de Girona, aproximadament uns 60 Km, i a uns 30 Km de la capital de la comarca (Granollers). Es connecta a la xarxa viària principal, constituïda per la carretera C-251 i l'Autopista AP-7, a través del nucli de Santa Maria de Palautordera mitjançant l'única infraestructura d'abast supramunicipal existent (la carretera comarcal BV-5301). En sentit contrari, aquesta via és el principal accés al Parc Natural del Montseny des de la conurbació de Barcelona i com a tal ha condicionat el municipi i les activitats que s'hi duen a terme.

Finalment, el nucli de Sant Esteve està connectat a la xarxa de transport públic mitjançant una línia d'autobús interurbà fins a, entre d'altres, l'Estació de Renfe de Santa Maria de Palautordera (situada a uns 4 Km del nucli) i el nucli de Sant Celoni, cap de la subcomarca del Baix Montseny

Anàlisi territorial general²

Vista del nucli de Sant Esteve de Palautordera amb el Montseny al fons.

Font: www.poumsantesteve.info

El terme municipal de Sant Esteve de Palautordera és un dels termes petits de la comarca del Vallès Oriental, amb una extensió de 10,64 km² i una altitud força variable: les cotes més baixes coincideixen amb el nucli de Sant Esteve, que es troba a l'entorn de 231 metres, i les més altes es troben al nord del terme municipal, ja al massís del Montseny, amb una alçada pròxima als 700 metres. Limita al nord i l'est amb el municipi de Fogars de Montclús, a l'oest amb el de Sant Pere de Vilamajor i al sud amb el de Santa Maria de Palautordera.

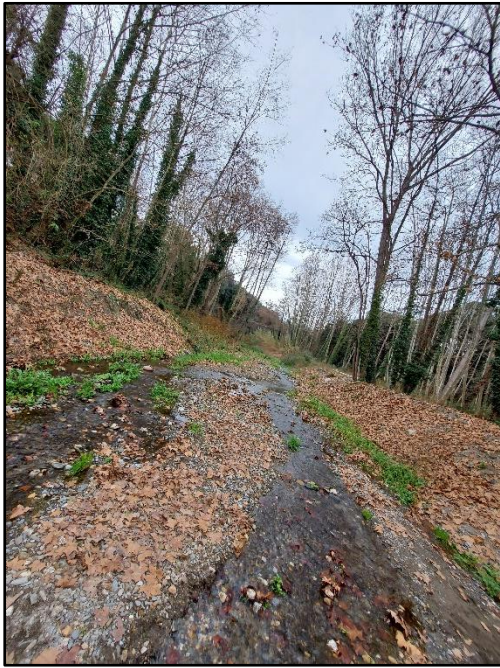
L'any 2022, en el moment d'iniciar el Mapa de Patrimoni, Sant Esteve de Palautordera tenia una població de 3.043 habitants, amb una densitat poblacional de 287 hab/km².

La distància del nucli urbà respecte la cruïlla amb la carretera C-251 que vertebrava tota l'àrea nord-est de la comarca del Vallès Oriental és d'aproximadament 8 quilòmetres i la distància fins a l'estació de ferrocarril d'uns 6 quilòmetres. El municipi es caracteritza per una zona central força plana que acull els nuclis urbans i la plana agrícola, i un perímetre muntanyenc que l'envolta per tres dels seus costats (oest, nord i est). Més de la meitat del municipi presenta pendents superiors al 20% i aproximadament el 40% forma part del Parc Natural del Montseny.

Sant Esteve de Palautordera rep la influència dels vents del nord originats al Montseny, que s'aixeca 1.500 m sobre el pla. Per l'altra banda, la presència llunyana de la Serralada Litoral al sud, atenua les brises mediterrànies. La temperatura mitjana anual és de 14° C tot i que hi ha oscil·lacions que van des dels 23° C al juny als 6° C al gener. Les temperatures màximes es donen al juliol i les mínimes al desembre i al gener.

El municipi és travessat de nord a sud pel riu Tordera. La Tordera neix al massís del Montseny, en concret al municipi de Sant Marçal de Montseny, a 1.076 metres, a partir de la confluència de les rieres de la Castanya i de Sant Marçal. Creua el terme municipal del nord cap el sud i segueix el seu camí en direcció nord-oest / sud-est fins a l'alçada

² A.A.D.D (2022): POUM de Sant Esteve de Palautordera. Memòria d'informació i ordenació. Cubiarq. 2022.

Vista del bosc de ribera característic de Sant Esteve de Palautordera.
Font: pròpia

de Sant Celoni on s'orienta en direcció oest / est seguint el peu de la serralada litoral (Montnegre). Finalment torna a canviar d'orientació cap a nord-oest / sud-est per obrir-se camí directe fins al mar. La Tordera constitueix el principal eix vertebrador de la xarxa hidrològica de Sant Esteve de Palautordera ja que discorre pel mig del terme i recull les aigües de les serralades laterals a través de les diverses rieres i torrents de menor entitat i de cabal temporal, però no és l'únic element hidrològic del municipi.

En paral·lel a La Tordera, discorre el torrent del Reguissol que desemboca a La Tordera aigües avall (al municipi veí de Santa Maria de Palautordera), i entremig d'aquests dos eixos flueix la riera de Vallmanya que creua la plana del municipi i part dels nuclis urbans de l'entorn de Sant Esteve i desemboca a La Tordera just en el límit sud del terme municipal.

La vegetació natural està formada per boscos densos, que ocupen el 70,87% del terme municipal segons el mapa de cobertes del sòl a Catalunya V4 (CREAF, 2009). Sobre la superfície del municipi esmentar que el 38,62% són alzinars, un 34,17% pinedes de pi pinyoner, el 10,20% de pinedes de pi blanc i 4,45% de boscos caducifolis de ribera.

Els cursos fluvials estan envoltats majoritàriament per boscos caducifolis de ribera constituïts per espècies com el pollancre, el plàtan i la robínia, barrejades amb verns i àlbers, que podrien ser més nombrosos en tractar-se de vegetació potencial.

Segons la informació disponible al Banc de dades de biodiversitat de Catalunya, a Sant Esteve de Palautordera no es constata la presència d'espècies vegetals d'interès (rars, endèmiques, amenaçades o protegides). La fauna de Sant Esteve de Palautordera, i del Baix Montseny en general, respon més a la forta influència humana que a raons naturals. La fauna mediterrània s'ha vist molt reduïda per la intensa activitat de l'home, mentre que als boscos s'ha afavorit el creixement d'un bon nombre de mamífers com el conill (*Oryctolagus cuniculus*), el gat mesquer (*Genetta genetta*), el teixó (*Meles meles*), el senglar (*Sus scrofa*) o la guineu (*Vulpes vulpes*). A les riberes s'hi localitzen gran nombre d'amfibis i rèptils, són destacables la granota roja (*Rana temporaria*) i l'escurçó (*Vipera aspis*).

Anàlisi demogràfica:

En el marc de la comarca, els municipis situats al sud, els que es troben en l'àmbit d'influència de Mollet del Vallès, fa anys que estan immersos en processos de fort creixement demogràfic vinculats a la proximitat de zones industrials importants com de la ciutat de Barcelona. En els darrers anys aquests creixements residencials també

s'han vist potenciats per la pressió de població de la mateixa àrea metropolitana cercant habitatges amb preus més assequibles. En els darrers anys aquesta pressió residencial també ha arribat a d'altres municipals de la comarca, de tal manera que l'evolució dels municipis de l'entorn comarcal pròxim mostren una tendència clarament positiva en el període 1985-2003. Només Sant Celoni, que ja partia d'una dimensió poblacional important a causa del rol que tradicionalment té com a capital del Baix Montseny, presenta uns increments més moderats. La resta de municipis registren taxes d'increment interanuals força elevades.

El municipi de Sant Esteve de Palautordera, gràcies a l'entorn natural de gran qualitat ambiental i la proximitat de la regió metropolitana de Barcelona, s'ha especialitzat com a municipi turístic i de segona residència. Els canvis en la mobilitat residencial que s'han produït a la resta de la comarca també s'han evidenciat a Sant Esteve de Palautordera però malgrat això els creixements generats es van poder absorbir mitjançant bona part del parc de segona residència existent (entre 1991 i 2001 el creixement de població és del 2,5% i el parc d'habitatge de 0,1%). El període 2001 a 2008 va tenir un creixement total d'un 30,80%.

L'any 2019 la població es distribuïa de la següent manera:

Entitats de població	Població		Llars		hab/llar
Sant Esteve de Palautordera	1.599	56,12%	590	52,63%	
Can Cruixent	80	2,81%	30	2,68%	
Can Garbeller	50	1,76%	43	3,84%	
Can Record	289	10,14%	95	8,47%	
Can Ribas	334	11,72%	133	11,86%	
Sant Esteve de Palautordera	2.352	82,56%	891	79,48%	2,64
Santa Margarida / Les Hortes	267	9,37%	109	9,72%	
Urb Les Margarides	36	1,26%	21	1,87%	
Santa Margarida	303	10,64%	130	11,60%	2,33
Disseminat	194	6,81%	100	8,92%	
Sense localització	0	0,00%	0	0,00%	
Disseminat	194	6,81%	100	8,92%	1,94
Total	2.849	100,00%	1.121	100,00%	2,54

Dades extretes del document d'aprovació inicial del POUM de Sant Esteve de Palautordera

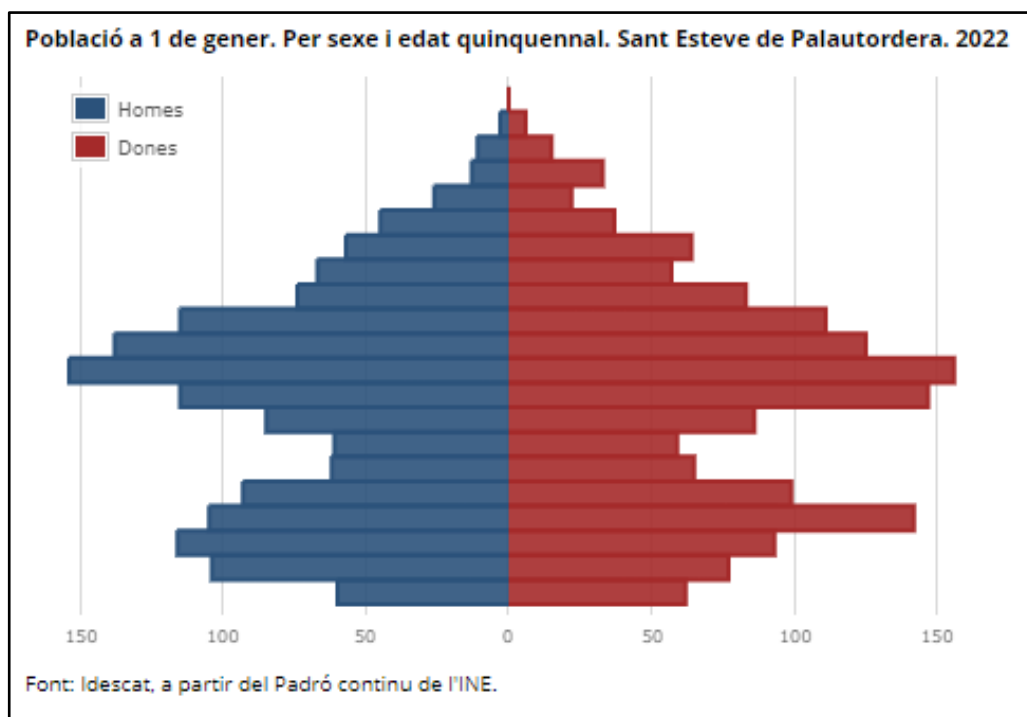
L'evolució dels darrers anys és la següent:

HISTORIC EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ			
ANY	HABITANTS	INCREMENT	%
2001	1.510	49	3,25%
2002	1.591	81	5,36%
2003	1.699	108	6,78%
2004	1.798	99	5,82%
2005	1.961	163	9,06%
2006	2.079	118	6,01%
2007	2.245	166	7,98%
2008	2.364*	119	5,30%
2009	2.458	94	3,97%
2010	2.500	42	1,70%
2011	2.516	16	0,64%
2012	2.555	39	1,55%
2013	2.544	-11	-0,43%
2014	2.532	-12	-0,47%
2015	2.568	36	1,42%
2016	2.599	31	1,20%
2017	2.648	49	1,89%
2018	2.749	101	3,81%
2019	2.849	100	3,63%

2022: 3.043 194 6,80%

Font: document d'aprovació inicial del POUM de Sant Esteve de Palautordera

D'altra banda, observant la piràmide de població es detecten dues franges àmplies de població, entre 5 a 20 i de 40 a 59 anys que conformen el 20% i 37% del total de la població el 2022.

Font: Idescat.

Desenvolupament econòmic:

Sant Esteve de Palautordera ha estat històricament un municipi fortament lligat a l'activitat agrícola i d'aprofitament dels boscos. Les darreres dècades aquest rol ha evolucionat cap els serveis turístics per a visitants (en el seu inici de cap de setmana) i de lleure, vinculats a la funció de porta d'accés al Parc Natural del Montseny.

Sector agrari:

L'anàlisi de la dinàmica del sector agrari del municipi a partir del Cens agrari de 1999 (IDESCAT) mostra una clara tendència a la baixa durant els darrers anys, tant pel que fa a nombre d'explotacions com a SAU (Superfície Agrícola Utilitzada, constituïda per terres llaurades i pastures), com a cabana ramadera.

Segons cens agrari, el nombre d'explotacions agràries del municipi es va reduir a una cinquena part entre els anys 1982 i 1999, passant de les 114 explotacions a 28. Tot i la reducció de la superfície agrària i la dedicada a la ramaderia, les explotacions han augmentat la seva àrea mitjana d'activitat.

La SAU va disminuir de manera més moderada al mateix període, passant de les 279 Ha el 1982 a les 181Ha el 1999 i 175Ha al 2009 (SAU IDESCAT 09). La pràctica totalitat d'aquests sòls corresponen a terres llaurades constituïdes per conreus herbacis, amb gairebé 3/4 parts destinades a regadiu.

Finalment, la cabana ramadera es va veure reduïda a gairebé la meitat entre els anys 1982 i 1999. Si bé en el mateix període es va produir un augment notable del cens de porcí. El relatiu manteniment del cens de porcí des d'aleshores i la dramàtica disminució del cens de boví va suposar una disminució notable del nombre d'unitats ramaderes. Destaca la notable proliferació d'hípiques en els darrers anys.

Indústria i serveis:

El principal sector d'activitat al municipi, pel que fa a població ocupada, és el sector serveis. El segueix la indústria, si bé ha anat disminuint els darrers anys. L'agricultura també ha anat reduint la població ocupada, passant d'un 9% l'any 1991, 4% el 2001, i un 2,6% el 2018.

Pel que fa a les activitats econòmiques presents al municipi, predominen les activitats de serveis i de la construcció, seguides dels professionals i artistes i el comerç de detall. Segons dades de l'Institut d'Estadística de Catalunya, en tots els sectors llevat del comerç i de la indústria s'ha doblat el nombre d'activitats entre els anys 1994 i 2002.

S'observa l'evolució del nombre d'empreses durant l'última dècada. El sector de l'agricultura es manté, la indústria ha patit un retrocés, la construcció va patir una baixada a causa de la crisi del sector i els últims dos anys presenta un repunt. El sector serveis és el segment fort i en alça al municipi, molt per davant de la resta de sectors.

Nombre empreses per grans sectors a Sant Esteve de Palautordera					
ANY	Agricultura	Indústria	Construcció	Serveis	TOTAL
2008	2	6	15	56	79
2009	2	6	8	56	72
2010	2	6	12	50	70
2011	3	6	11	51	71
2012	3	5	9	53	70
2013	1	4	10	55	70
2014	1	4	6	56	67
2015	1	4	7	58	70
2016	1	3	7	64	75
2017	2	3	9	63	77
2018	2	4	10	62	78

Font: Diputació de Barcelona. Informació Estadística Local. Herms

Pel que fa a la població activa, durant la darrera dècada es manté constant, al voltant del 67% de la població del municipi. El 35% de les persones que treballen ho fan fora del municipi i ha disminuït un punt percentual en la darrera dècada.

3.2. Marc històric

Les primeres dades sobre el poblament a la zona baixa del Montseny i a la vall del riu Tordera indiquen que en època prehistòrica ja existien poblats més o menys estables en aquest espai. Així ho indica la cultura material, com eines de sílex o forns rudimentaris, registrats en diferents jaciments arqueològics.

Si bé a Sant Esteve de Palautordera no s'han registrat jaciments arqueològics amb datació prehistòrica (anterior al segle VI ane: neolític final, calcolític i inicis del bronze), existeix una àmplia documentació al llarg del territori del massís del Montseny. El registre de troballes de material mòbil com és la ceràmica o les eines lítiques indiquen la presència humana en aquestes èpoques. També ho confirma la documentació de monuments megalítics o d'enterraments en algunes coves, balms, necròpolis o tombes aïllades.

El poblament correspondria a assentaments a l'aire lliure. Així ho confirmarien les restes d'habitatges construïts amb materials peribles conformats per fons de cabanes associats a material ceràmic, lític, llars de foc i agrupacions de sitges³.

³ Molsosa Garcia, Arnau (2015): Arqueologia dels paisatges culturals del massís del Montseny: dinàmiques històriques de la prehistòria a l'edat mitjana. Tesis Doctoral. Dipòsit legal: T 680-2015. Universitat Rovira i Virgili. <http://hdl.handle.net/10803/290993>

Vista del forn ibèric de Montclús.
Font: pròpia

Durant l'època antiga el poblament a la Vall del Tordera i a Sant Esteve de Palautordera es va intensificar. Una mostra clara correspon al forn ibèric de Montclús. Una infraestructura que implica un alt grau de sedentarisme i producció de material ceràmic pels assentaments existents. També s'ha documentat material en superfície com és a Can Garbeller Nou.

Les relacions de la zona del Montseny i de Sant Esteve de Palautordera amb el món romà abans de la romanització de la Península Ibèrica són evidents. Els materials ceràmics localitzats al jaciment de Can Costa així ho indiquen.

També s'ha documentat traces de la romanització a Sant Esteve de Palautordera. A l'entorn de l'església de Sant Esteve es troba registrat un assentament amb una datació baix imperial del segle III. El fet que posteriorment s'aixequés una església podria indicar que aquest punt ja tenia un component important des del punt de vista urbà, social i polític.

Les primeres referències a Sant Esteve de Palautordera es troben en un document d'agost del 862, quan les parròquies de Santa Maria i Sant Esteve són cedides al comte Sunyer I d'Empúries-Rosselló per part de Carles el Calb. En aquest document es menciona la 'Vila de *Vidamenia*' que tenia per sobrenom '*Palau*'⁴. A través d'aquest document es pot arribar a la conclusió que l'any 858 les parròquies de Sant Esteve i Santa Maria ja estaven organitzades.

La documentació del segle IX-X, conjuntament amb l'anàlisi de les dades arqueològiques recollides a la zona no permet establir una caracterització clara dels habitats de Sant Esteve de Palautordera a l'alta edat mitjana. Podria tractar-se d'una societat en plena transformació de la que no seria fàcil distingir quins elements són nous i quins pertanyerien a temps anteriors⁵.

L'època feudal i la baixa edat mitjana fou un temps de vassallatges i lluites polítiques pel domini del territori i els seus recursos humans i naturals. En aquest sentit destacar el binomi format pel castell de Montclús i la Casa de Palau o castell de Fluvià, que es disputaren el control territorial.

La construcció del castell de Montclús data dels segles XI o XII, tot i que es feu sobre un bastiment anterior. Vers el segle XIV es transformà el castell en palau. El llinatge dels Montseny tingué aquesta baronia des de mitjans segle XI, com a feudataris de la

⁴ PÉREZ LARA, Antonio (2000): Temps de records: Sant Esteve de Palautordera / Antonio Pérez Lara ; traducció al català.

⁵ Molsosa Garcia, Arnau (2015): Arqueologia dels paisatges culturals del massís del Montseny: dinàmiques històriques de la prehistòria a l'edat mitjana. Tesis Doctoral. Dipòsit legal: T 680-2015. Universitat Rovira i Virgili. <http://hdl.handle.net/10803/290993>

Vista del castell de Montclús.
Font: pròpia

comanda hospitalera de Sant Celoni. Entre 1230 i 1263 s'hi establí Guillem de Sesagudes, que es canvià el cognom pel de Montclús. Al 1275 fou traspassat a Ramon de Cabrera. El 1403 finalitzà la dependència feudal que mantenien els senyors de Montclús devers l'orde de l'Hospital de Sant Celoni, ja que Bernardí de Cabrera adquirí la senyoria major de l'esmentat feu dels hospitalers. A mitjans del segle XV el castell de Montclús era encara dels vescomtes de Cabrera.

El castell de Fluvià era una domus o casa forta aloera coneguda com a Casa de Palau, de Sant Cebrià o de Sant Corneli. El castell està documentat l'any 1154, quan era habitat per la família Palau. L'església però, ja existia al segle XI. Pertanyia a la jurisdicció del castell de Montclús; d'ella en depenia la quadra de Campins. Aquest fet provocà diverses discòrdies entre el vescomte Bernat III de

Cabrera, senyor de Montclús, i Pere de Palau, les quals finiren en un document de concòrdia realitzat l'any 1345.

Des del punt de vista demogràfic, durant el període baix medieval i modern, i després de les epidèmies del segle XIV, el nombre d'habitants fou constant i en creixement fins finals del segle XVIII. Al 1497 es documenten 41 focs; l'any 1515 es documenten 43 focs; i l'any 1553 es registren 42 focs. En el cens de 1717 a Sant Esteve hi vivien 792 veïns i l'any 1787 un total de 1126 veïns.

El control dels recursos naturals i sobretot de l'aigua marcaren les relacions polítiques a Sant Esteve de Palautordera i entre Sant Esteve, Santa Maria i Sant Celoni durant l'època baix medieval i moderna. L'aigua de La Tordera fou un bé molt preuat al qual ningú volia renunciar.

En el segle XIV ja existia una legislació referent a l'aigua. Els llibres de la Cort del terme del Castell de Montclús comprenen territorialment bona part de la conca mitjana i baixa de La Tordera i dels seus afluents. S'estableixen una sèrie de normes per a la utilització de l'aigua, ja sigui per regar, moldre o per consum, a més d'una sèrie de mesures per a la preservació dels recs per a la lliure circulació de l'aigua, per evitar contaminació...

Durant el segle XIV a la parròquia de Sant Esteve de Palautordera apareixen 4 molins beneficiaris de la concessió d'aigües. Són el molí de Francesc Montclús, el molí de Guillem d'Estrada, el molí de Ferrer Draper i el molí de Guillem de Apilario.

Al llarg dels segles baix medievals la discussió pel control de l'aigua fou important al Baix Montseny. A finals del segle XVII, el 20 de març l'any 1680, es concedeix permís per la creació de la comunitat de regants. Possiblement la creació de la comunitat fos

anterior i funcionés de manera oficiosa. De fet, els pagesos tenien possessions que es perdien en el temps.

En aquesta concessió es diu textualment: *'que sus habitants se alegres de la referida agua para regar sus tierras, por los muchos provechos y utilidades que de ella conseguiran⁶...*'. Aquesta concessió fou obtinguda pels representants de Sant Esteve i Santa Maria. Ambdues comunitats han estat unides i conviuen al llarg dels segles posteriors. Fins i tot van compartir reglaments i ordenances. A finals del segle XIX i principis del segle XX les comunitats de regants de Sant Esteve i Santa Maria van arribar a convenis amistosos per seguir evolucionant.

Sant Esteve de Palautordera esdevé municipi a mitjans del segle XVIII, més concretament el 17 de juliol de 1745⁷. Fins aquest moment la parròquia de Sant Esteve estava sota l'administració i jurisdicció de Santa Maria, i els habitants eren governats pel batlle d'aquesta vila.

És durant aquest temps que s'eleva a l'administració reial els plets i les controvèrsies entre els veïns de Sant Esteve i les autoritats de Santa Maria, tot just demanant els primers la separació de la jurisdicció. L'estiu de 1745 es va resoldre concedir la separació del municipi i el dret de tenir alcalde propi. Aquesta resolució va ser ratificada el 16 de febrer de 1746 pel Consell del rei Felip V. Des d'aquest moment Sant Esteve de Palautordera va passar a ser municipi amb ajuntament i jurisdicció pròpia.

A títol informatiu, en el cens de 1787 o cens de Floridablanca ja es pot desglossar el nou municipi. En aquest moment Sant Esteve compta amb 393 habitants, 3 habitants eclesiàstics, 25 hereus de masies, 39 jornalers, 15 artesans, un fabricant i un noble.

El segon terç del segle XIX fou un temps d'instabilitat política que afectà greument a Sant Esteve de Palautordera des del punt de vista social, econòmic i demogràfic. Les tres guerres carlines impactaren en el dia a dia del municipi. Tal i com descriu Joan Portals i Martí⁸: *'Els homes i dones de Sant Esteve es varen veure immersos en aquest procés de lluites civils i d'instabilitat política que es sobreposava a la vida quotidiana d'un poble rural que, durant el segle XIX, anava vivint una consolidació com a comunitat'*.

Al llarg dels segles XIX i XX Sant Esteve de Palautordera ha anat creixent poc a poc, tant en habitants com en activitats econòmiques i culturals. Segons Madoz, el 1842 hi vivien uns 436 habitants que conformaven 170 famílies: Ja al 1860 el municipi havia augment fins a 790 habitants. És durant la segona meitat del segle XX, i després d'un estancament poblacional, que Sant Esteve comença a créixer de manera continua i amb força. L'any 1950 es registren 807 habitants, que augmentaren a 968 l'any 1981. En successius recomptes, l'any 1991 ja estaven empadronats 1179 habitants, el 2001 es censaren 1510 habitants. L'any 2005 ja hi havia 1961 habitants. En els darrers vint anys

⁶ CALAM i MARTORELL, Xavier (2019): *Sant Esteve de Palautordera al segle XIX, un bocí de la nostra història : de la Guerra del Francès a la Tercera Guerra Carlina*. Alpina edicions.

⁷ CALAM i MARTORELL, Xavier (2019): *Sant Esteve de Palautordera al segle XIX, un bocí de la nostra història : de la Guerra del Francès a la Tercera Guerra Carlina*. Alpina edicions.

⁸ PORTALS i MARTÍ, Joan (1986): *Les guerres carlines a Sant Esteve de Palautordera*. Monografies del Montseny, número 13.

el creixement ha tingut un fort impuls i actualment a Sant Esteve de Palautordera estan censades 3043 persones (any 2022).

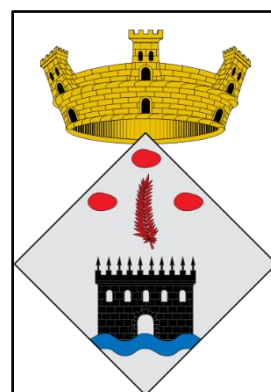
La guerra civil espanyola (1936-1939) també afectà greument a Sant Esteve de Palautordera i la seva societat. Entre d'altres qüestions es cremà la capella de Sant Cebrià i Santa Justina, la creu de terme quedà afectada i nombroses persones foren represaliades, entres les quals 5 veïns foren afusellats. Durant la guerra el municipi passà a anomenar-se *Vallflorida*. El govern de la dictadura restaurà el nom una vegada finalitzada la guerra.

Durant el darrer terç del segle XX i els inicis del segle XXI Sant Esteve s'ha transformat en un municipi clarament residencial i d'estiueig. Aquesta situació ha configurat un hàbitat que combina els petits nuclis històrics amb la dispersió dels assentaments rurals i masies, i les urbanitzacions de segona residència.

3.3. - L'escut

L'escut oficial de Sant Esteve de Palautordera fou aprovat el 21 de juny de 1984 mitjançant decret 207/1984 pel qual s'autoritzava al municipi a adoptar el seu escut heràldic municipal. Posteriorment fou publicat al DOGC l'1 d'agost d'aquell mateix any.

L'escut conté tres còdols i una palma, que són els atributs del martiri de sant Esteve, patró del poble. També s'hi pot veure un palau sostingut sobre un riu, amb forma de faixa ondada d'atzur, que representa la Tordera.

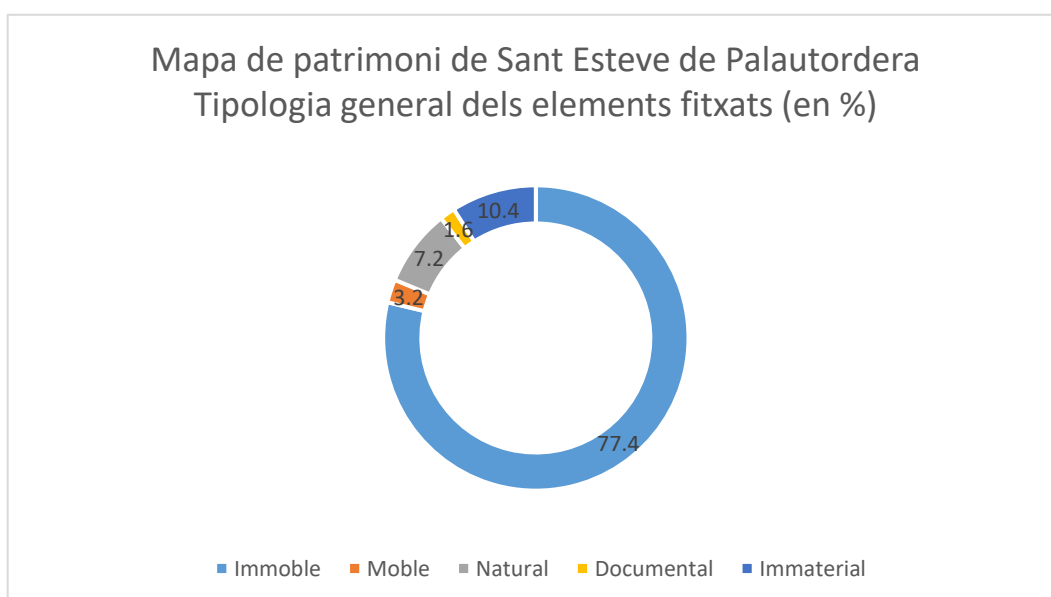
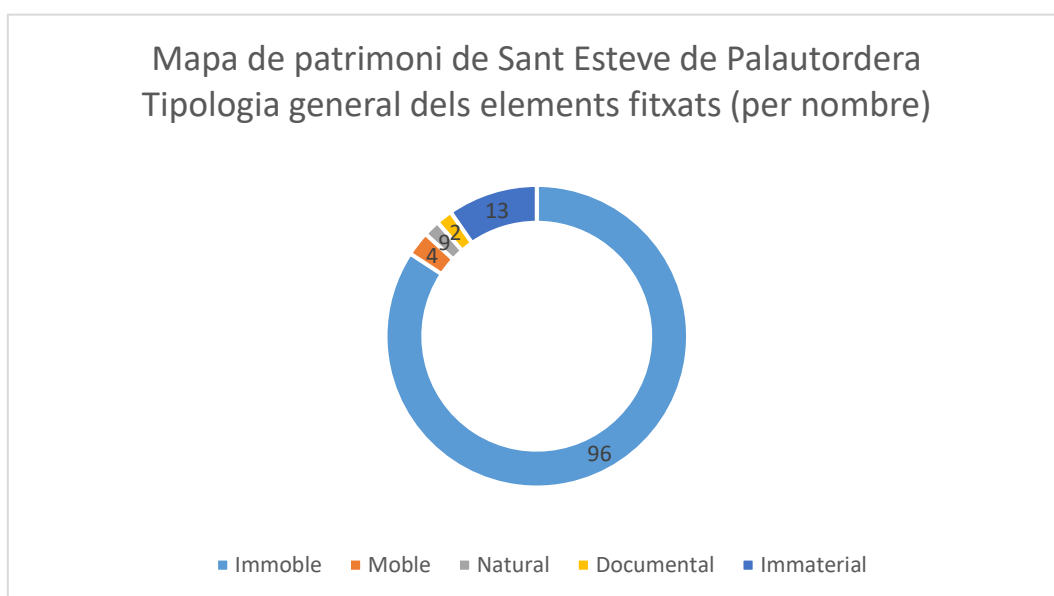
4. ANÀLISI DEL PATRIMONI CULTURAL

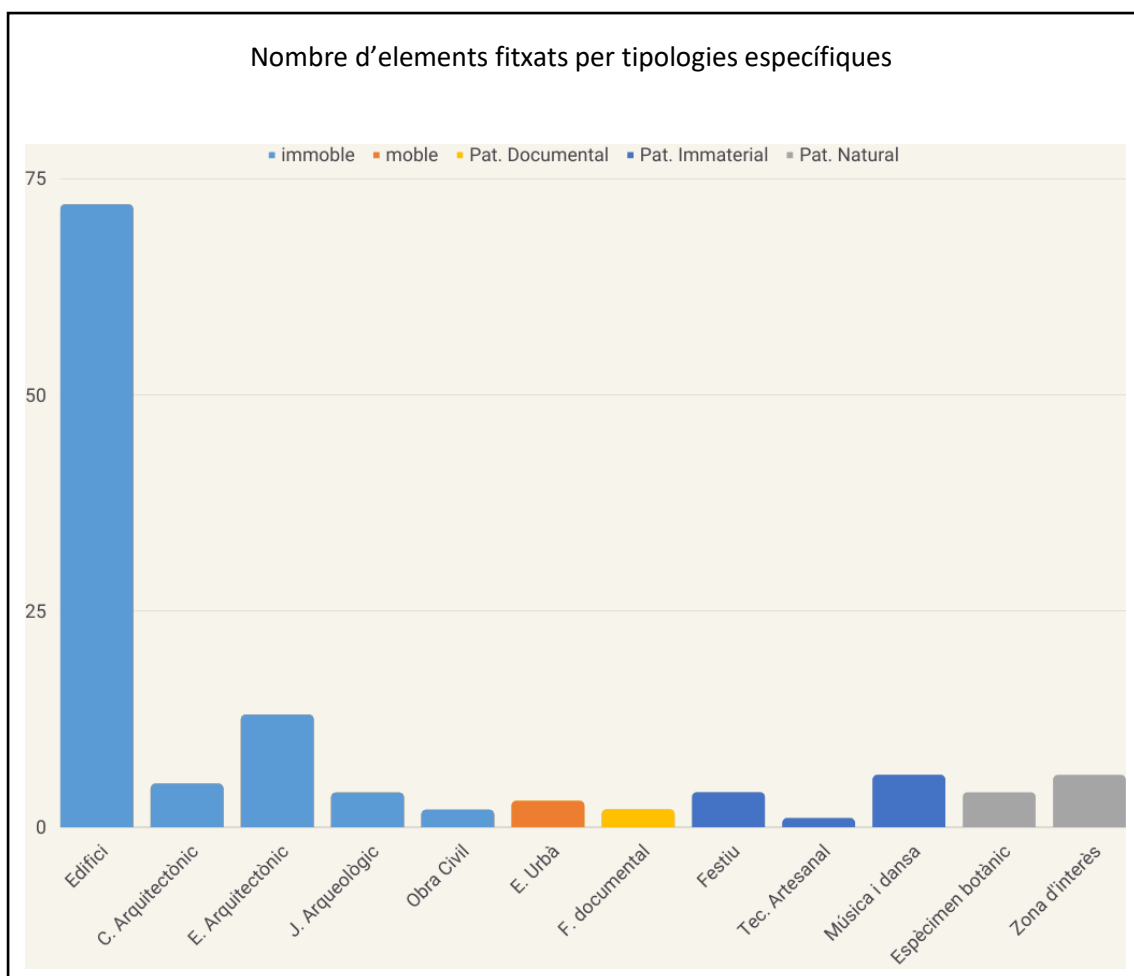
4.1. – Elements fixats

El treball de camp i les consultes realitzades han permès fixar un total de 124 elements que formen part del conjunt patrimonial de Sant Esteve de Palautordera. Seguint els criteris de classificació per als mapes de patrimoni, els diferents elements que apareixen en els llistats que s'exposen a continuació.

Com a criteri general establert per aquest Mapa de Patrimoni, els llistats es podran consultar als annexos finals d'aquesta memòria.

4.1.1.- Anàlisi de la informació recollida a les fitxes

L'anàlisi de les gràfiques indica que, en el municipi de Sant Esteve de Palautordera hi predomina el patrimoni immoble, un 77,4% de la presència i que correspon a 96 elements fixats. El subgrup més rellevant en aquesta categoria és el dels edificis, amb 72 registres. Posteriorment apareixen els elements arquitectònics amb 13 registres. Amb una menor presència, de més a menys, les tipologies registrades són: el patrimoni immaterial amb un 10,4%, el patrimoni natural amb un 7,2%, el patrimoni moble amb un 3,2% i el patrimoni documental amb un 1,6%.

4.1.2.- Patrimoni immoble

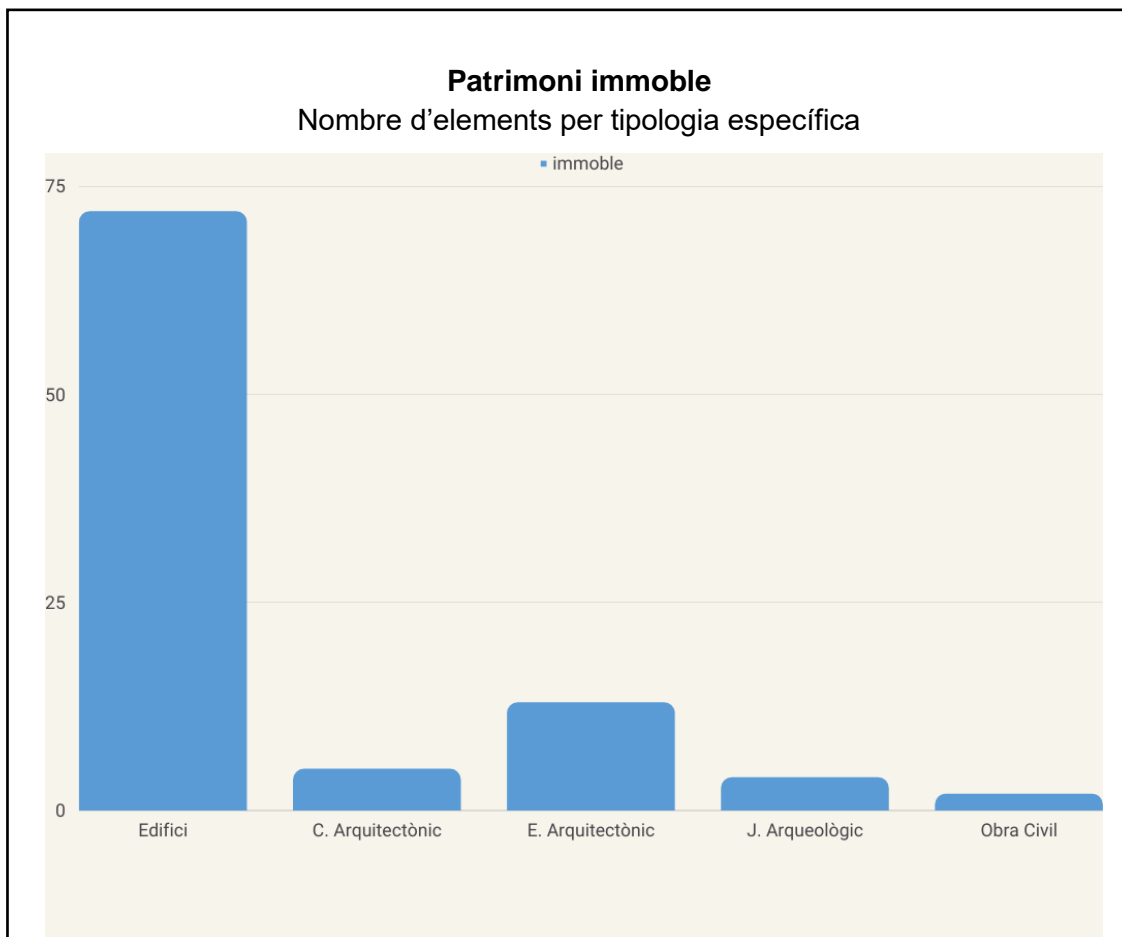
Com s'ha esmentat, el grup de patrimoni immoble és el que té més elements registrats. En total, hi ha 96 elements, essent els edificis la tipologia amb més entrades. Això es deu al fet que el municipi té una gran extensió de zona rural on l'habitat dispers i les masies dominen el territori.

Pel que fa als conjunts arquitectònics, tot i que no n'hi ha un nombre gaire elevat, amb 5 elements concrets, cal destacar que són elements molt significatius. El Castell de Montclús i la Casa de Palau o Castell de Fluvià tenen una important incidència en el desenvolupament històric del municipi. Per una altra banda, els conjunts de caràcter més urbà tenen la capacitat de definir l'evolució del nucli de Sant Esteve de Palautordera.

En aquesta categoria, és important esmentar que hi ha un nombre considerable d'elements arquitectònics, un total de 13. Esdevé així la segona tipologia amb més elements registrats. Es tracta dels rellotges de sol, elements estretament vinculats a les masies i la vida quotidiana en els entorns de ruralitat.

La pervivència humana en el territori de Sant Esteve de Palautordera és de llarga tradició històrica. D'aquesta manera, s'han registrat 4 jaciments arqueològics de diferents etapes cronològiques i que ajuden a comprendre l'evolució de la presència humana al Baix Montseny. Entre els jaciments destaca el forn ibèric de Montclús i l'entorn arqueològic de l'església de Sant Esteve.

Pel que fa a l'obra civil, el nombre de registres no és destacat, tot i que fan referència a accions amb un fort caràcter antropològic. Per una banda el Forn de la Serra de Ca l'Amat és el reflex d'una activitat necessària per la construcció i manteniment dels edificis, la calç, que s'ha extingit. La Font de Can Mir és en el fons la finalització d'un rec que ofería aigua a diversos àmbits del territori. El control de l'aigua sempre fou un element cabdal en la història de Sant Esteve de Palautordera.

4.1.3. – Patrimoni moble

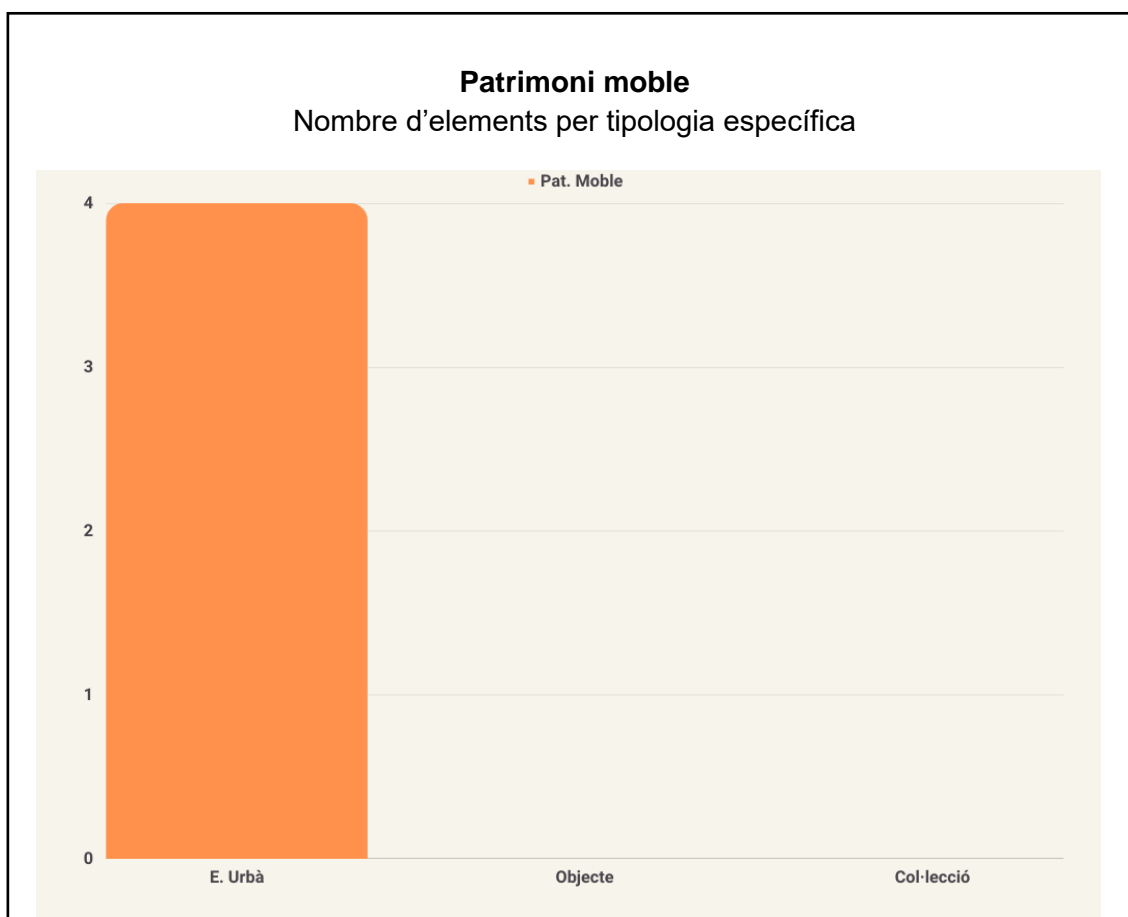
El grup d'elements mobles està compost per un total de 4 registres, tots ells corresponents a elements urbans. Es tracta de tres escultures de caràcter ornamental situats en punts específics i que donen sentit i complementen l'espai.

La Creu de terme se situa en el punt limítrof entre els municipis de Sant Esteve i Santa Maria de Palautordera.

L'escultura en homenatge al Ball de Gitanes se situa a la Plaça Major, l'espai que acull aquesta dansa.

L'escultura en memòria dels 4 hereus se situa just al davant del poliesportiu on entrenaven els joves que van morir.

La creu de terme se situa al límit entre Sant Esteve i Santa Maria de Palautordera.

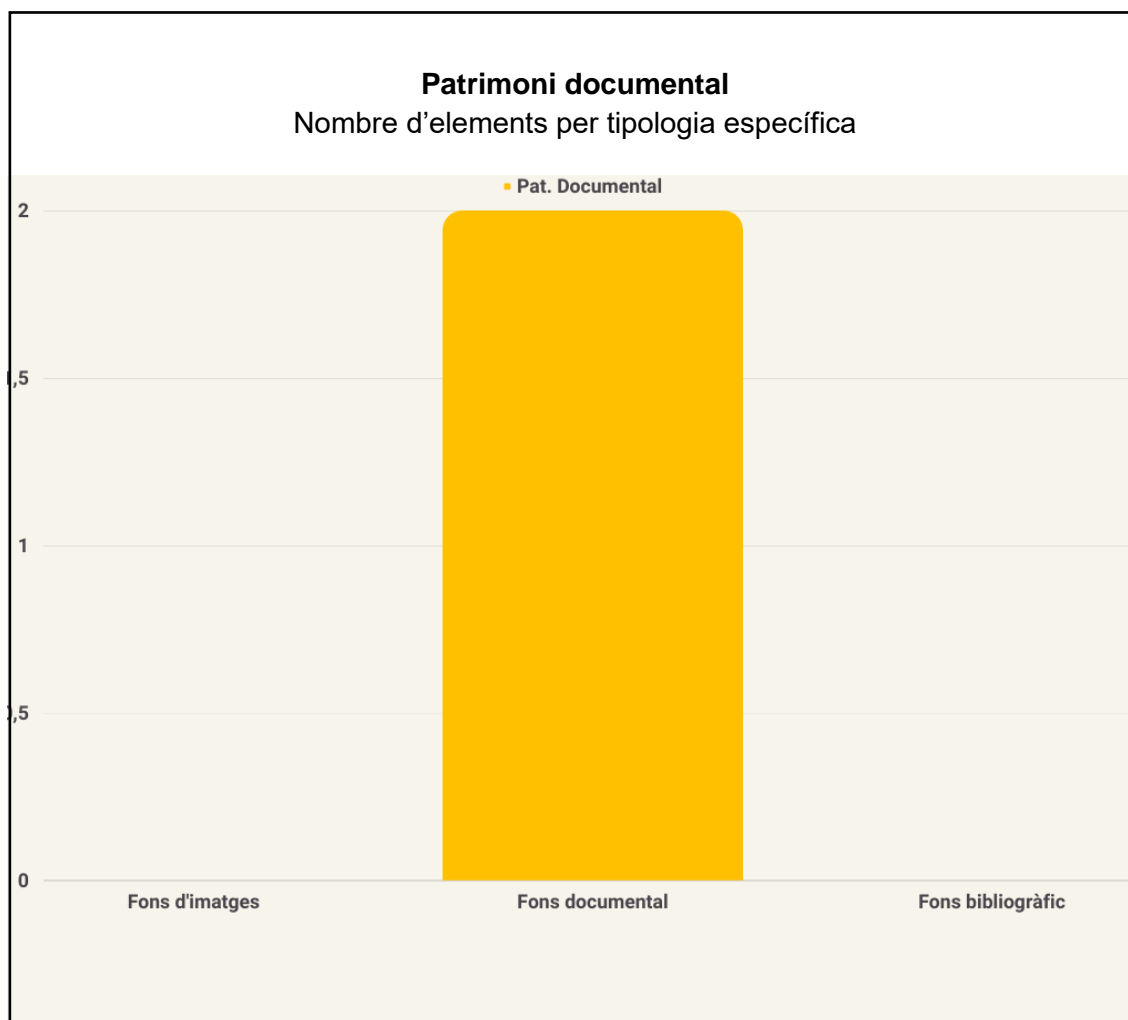

4.1.4.- Patrimoni documental

El registre en relació al patrimoni documental està conformat per 2 entrades. Es tracta dels dos arxius que existeixen a Sant Esteve de Palautordera.

L'Arxiu Municipal de Sant Esteve està ben conservat i es manté organitzat seguint les pautes marcades per l'Oficina de Patrimoni de la Diputació de Barcelona; es tracta a més, d'un fons documental molt destacable comptant amb interessants lligalls i documents.

Pel que fa a l'Arxiu Parroquial, hi ha custodiada essencialment la documentació de la parròquia de Sant Esteve, s'hi conserva un nombre important de documents des del segle XIV fins al XIX.

4.1.5.- Patrimoni immaterial

El gràfic mostra que la categoria de patrimoni immaterial està format per un total d'13 elements. 6 registres corresponen a manifestacions festives, 1 tècniques artesanals i 6 a música i dansa.

Encara que no hi ha un nombre elevat de registres, aquesta tipologia té una gran importància en el municipi. Especialment les manifestacions festives exemplifiquen la conservació de les festes tradicionals del municipi, i s'hi mantenen actives les diferents celebracions en el marc del calendari festiu. Possiblement la festa més representativa

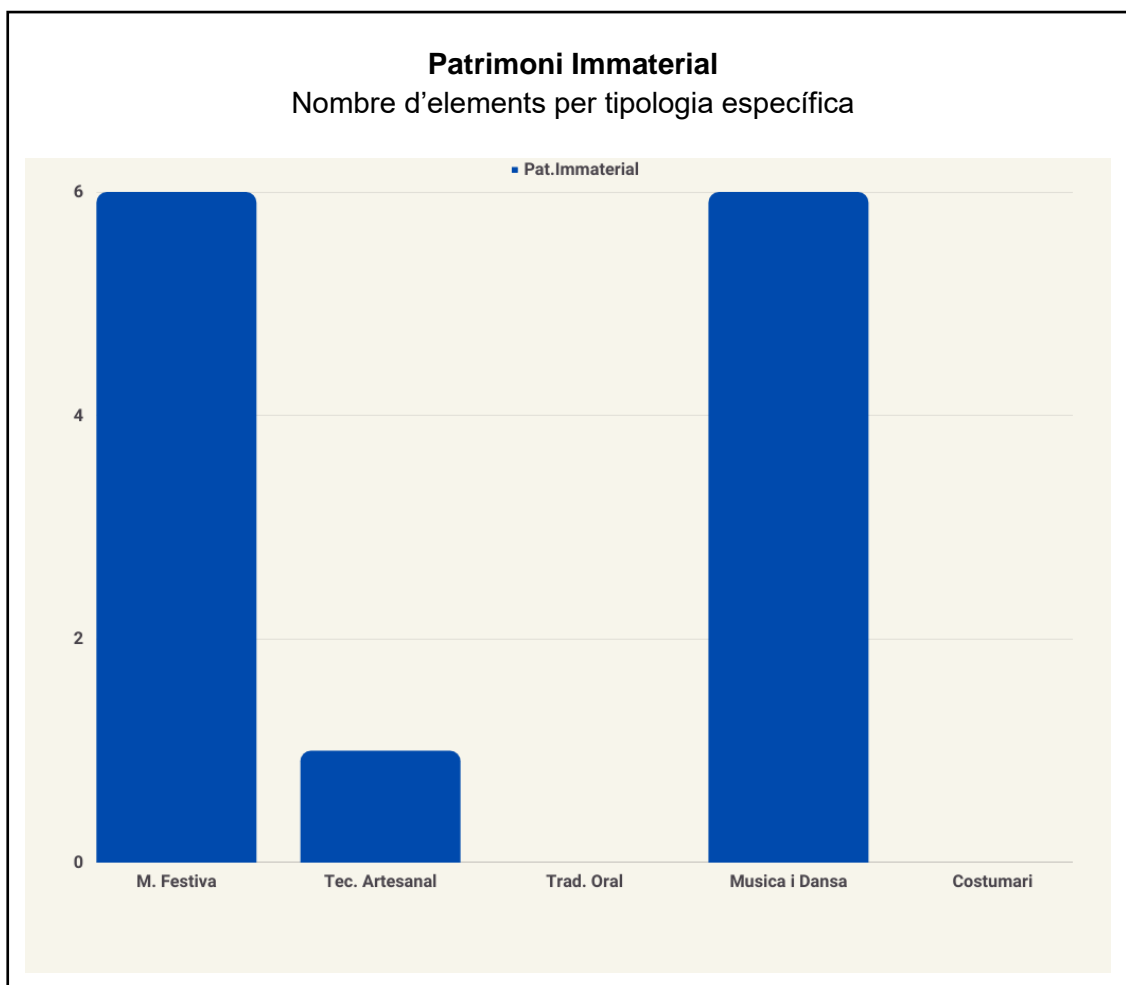
és la Festa Major d'Estiu. També hi ha d'altres festivitats de caràcter tradicional i associades a un període anual. És el cas de la Festa de Sant Antoni Abat o dels Tres Tombs, o la Festa de la Tardor.

En el marc de les manifestacions festives, cal destacar el Festival Internacional de Pallasses que organitza el Circ Cric amb la col·laboració de l'Ajuntament de Sant Esteve de Palautordera i d'altres institucions. Com s'observarà posteriorment el circ és una activitat lligada al municipi, i és el Festival Internacional de Pallasses l'esdeveniment de més renom.

Com a tècnica artesanal, pels seus valors i transmissió, s'ha registrat el Circ Cric, l'espai dedicat al circ i on s'hi desenvolupen festivals, representacions, cursos i activitats escolars entre d'altres. Com s'ha remarcat anteriorment, el Circ Cric està molt lligat a Sant Esteve de Palautordera.

S'han registrat un conjunt de 6 elements de músiques i danses característiques del municipi. El Ball de Gitanes és la representació dansaire més important de Sant Esteve de Palautordera. Es tracta d'un esdeveniment que presenta un conjunt de danses, una estructura pròpia d'organització i amb molta participació popular.

Altrament també s'han registrat 5 goigs i/o cants religiosos. Aquests cants es manifesten a la parròquia i esglésies del municipi en dates determinades.

4.1.6.- Patrimoni natural

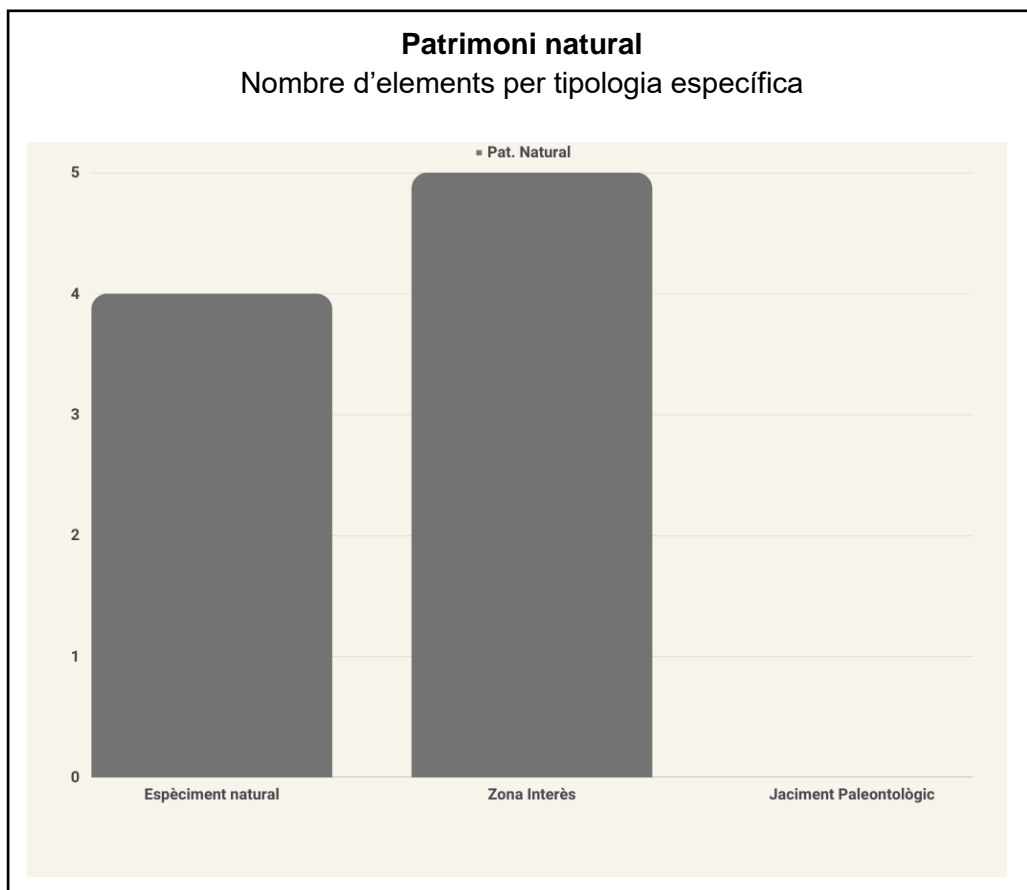
La tipologia de patrimoni natural presenta un total de 19 elements registrats, amb 5 dins del subgrup de zona d'interès i 4 com a espècimens botànics. Podria semblar que es tracta d'una tipologia poc representativa del municipi, però tot el contrari. Una part molt important del municipi es troba dins del Parc Natural del Montseny, aquesta és una realitat que condiciona de manera molt important el desenvolupament d'aquest territori.

En el marc de les zones d'interès ja s'ha fet menció al Parc Natural del Montseny, un espai biològic i de biodiversitat de primera magnitud que s'estén al llarg de tot el massís del Montseny i les zones baixes. Aquest espai té una estructura de governança particular que gestiona l'entorn i les accions que s'hi desenvolupen.

També cal destacar altres zones d'interès més particulars de Sant Esteve com són els boscos associats al riu de La Tordera o la riera de Vallmanya. Molt característics de la zona i que constitueixen una àrea d'una gran riquesa biològica. En aquests boscos s'hi troba una diversitat d'espècies de flora i fauna de gran valor

També hi ha espais molt concrets que presenten valors propis com és la zona coneguda com el Gorg Negre, les Penyes del Jan o la Font del Cinc Raigs.

En relació als espècimens botànics, destacar que els registrats estan molt associats a les zones urbanes o masies del municipi. Es tracta dels diferents conjunts de lledoners i plataners.

4.2 Elements no fitxats

El desenvolupament del Mapa de Patrimoni implica la localització i identificació d'un conjunt d'elements que no es registren per diverses raons com pot ser que s'hagin considerat com a poc rellevants culturalment o històricament. En aquest apartat també hi poden aparèixer elements que ja han desaparegut però que tindrien certa importància.

Tal i com estableix el mètode de treball dels Mapes de Patrimoni Cultural, s'ha confeccionat una llista per deixar constància d'aquests elements. Aquest repertori pot tenir aspectes de subjectivitat, però és evident que els mapes són projectes vius.

El llistat confeccionat deixa constància de l'existència d'aquests elements. S'hi indica la informació aplegada i els motius per als quals no se'ls ha incorporat al Mapa amb fitxa pròpia.

4.2.1.- Elements no fitxats

ELEMENTS NO FITXATS		
TIPOLOGIA		ELEMENTS I OBSERVACIONS
PATRIMONI IMMOBLE	EDIFICIS	<p>DESCRIPCIÓ</p> <p>- Can Cisteller: Masia senzilla de dues plantes i forma rectangular amb cossos afegits. Coberta d'un únic vessant amb teula àrab i ràfec de morter. Façana amb arrebossat i pintat. Obertures amb emmarcaments de carreus treballats. Actualment hi ha tres habitatges associats a l'activitat d'hípica en la mateixa finca. Edifici totalment transformat que ha comportat la pèrdua dels seus valors culturals.</p> <p>- Can Parronc: Masia senzilla de dues plantes i forma rectangular amb cossos afegits. Coberta amb teula ceràmica a diverses pendents amb ràfec de morter. Murs de pedra comuna i maó. La façana amb acabat arrebossat i pintat. Obertures sense emmarcaments. El seu estat de conservació és molt dolent. L'estat de ruïna no permet la rehabilitació dels seus elements.</p> <p>- Conjunt de masies no valorades pel Pla Especial i catàleg de masies i edificis rurals: Entre aquests edificis: Can Mateu, Can Joan Càlam, Can Güell, Can Jubany, Can Terrades, Can Vulart, Ca la Cerdanya, Can Baró, Forn d'en Calls, Can Comas de dalt, Can Comas de baix, Can Quim, Can Cisteller nou, Can Rany, La Vinya, Can Montgenís, Can Traveria Nou, Can Flamarich, Molí de les Cadires, Can Jepa, Can Cerdà, Cal Tarragoní. No presenten valors culturals per ser registrades al Mapa de Patrimoni.</p>
PATRIMONI NATURAL	ESPECIMEN BOTÀNIC	<p>DESCRIPCIÓ:</p> <p>- Alzina de Can Mainou o Alzina Dreta per la rectitud del seu tronc. Tot i que apareix mencionada en algun catàleg com l'obra '<i>Arbres monumentals i singulars del Montseny</i>', és una exemplar que ha caigut i no existeix.</p>
PATRIMONI DOCUMENTAL	FONS DOCUMENTAL	- Fons de l'Arxiu Diocesà de Barcelona. No hi ha un fons documental particular per Sant Esteve de Palautordera.

		<p>- Fons de l'Arxiu Municipal de Santa Maria de Palautordera. No hi ha un fons particular per Sant Esteve de Palautordera.</p> <p>- Fons de l'Arxiu parroquial de Santa Maria de Palautordera. No hi ha un fons particular per Sant Esteve de Palautordera.</p> <p>- Fons de l'Arxiu de la Corona d'Aragó. No hi ha un fons particular per Sant Esteve de Palautordera.</p> <p>Els fons citats contenen documentació referent a Sant Esteve de Palautordera, però no de manera ordenada i sistematitzada. Se'n deixa constància.</p>
--	--	--

4.2.2.- Entitats i associacions

Aquesta secció s'inclou perquè hi ha elements que no es registren d'acord amb les directrius establertes en les condicions del Mapa, però que poden ser adjuntats a la memòria ja que estan relacionats amb entitats o associacions vinculades al patrimoni o a la cultura del municipi.

El municipi de Sant Esteve presenta una vida associativa viva i dinàmica, amb un conjunt d'entitats que treballen en el teixit cultural, educatiu i esportiu. El Pla d'Acció Cultural de Sant Esteve constata les següents entitats registrades:

CULTURALS:

- Associació cultural Sant Esteve de Palautordera
- Associació d'Amics del Circ Cric
- Associació d'Amics de Santa Margarida
- Colla de Geganters de Sant Esteve Palautordera
- Cor Ral de Sant Esteve Palautordera
- Grup de Teatre l'Horitzó
- Som del Montseny

EDUCATIVES:

- AMPA Escola Vallmanya
- AMPA SES Can Record
- Assemblea de Joves del Baix Montseny
- Associació Juvenil Treu Banya

ESPORTIVES:

- Associació Esportiva Club de Futbol Sant Esteve
- Associació Esportiva Montseny
- Club d'Handbol Sant Esteve
- Club Futbol Sant Esteve

ALTRES

- ADF Sant Esteve de Palautordera
- Associació d'empresaris turístics del Montseny
- Missirah-Yakali (Comunidad para la provincia Koldia Senegal)

- Sant Esteve Acull
- Sant Esteve Solidari – Xarxa per la Pau i la Solidaritat

5. - DIAGNOSI DEL PATRIMONI CULTURAL

5.1. - Estat legal del patrimoni

Tota actuació sobre el patrimoni cultural s'emmarca dins d'un marc legal que legisla sobre tots aquells elements que el poden afectar. L'aplicació de la normativa indica en tot moment el camí a seguir en relació al patrimoni, ja que s'estableixen els criteris que l'administració local i autonòmica estima adients per a la protecció, recerca i difusió.

La legislació existent a Catalunya pretén tres objectius clars vers el patrimoni: la protecció, la recerca i la difusió. Per tant, són unes lleis i/o reglaments garantistes que impliquen l'aplicació de polítiques encaminades a aconseguir els objectius ja citats.

La legislació es pot dividir en dos grans grups: la legislació cultural i la legislació urbanística.

a) Legislació Cultural:

- Llei 9/1993 de 30 de setembre, del Patrimoni Cultural Català (DOGC núm. 1807).
- Decret 78/2002, de 5 de març, del Reglament de Protecció del Patrimoni Arqueològic i Paleontològic (DOGC núm. 3594).
- Llei 20/2015, de 29 de juliol, de modificació de la Llei 10/2001, de 13 de juliol, d'arxius i documents.
- Llei 17/1990, de museus

La Llei 9/1993 fa una classificació de béns (a efectes de categories de protecció). Els béns integrants protegits del patrimoni cultural són de dos tipus:

Els béns culturals d'interès nacional (BCIN), que són "els més rellevants del patrimoni cultural català" (art. 7). S'inscriuen al Registre de Béns Culturals d'Interès Nacional (art. 13). Equivalen als BIC de la legislació estatal (LPHE), ja que de la inscripció de béns al Registre de BCIN es comuniquen al Registre General de BIC de l'Estat (art. 13.4). Poden ser de caràcter moble o immoble, i en ambdós casos són declarats per la Generalitat.

La Llei, a la disposició addicional 1a, declara BCIN de forma automàtica determinats béns, com els castells, les coves amb art rupestre i la documentació de l'Arxiu de la Corona d'Aragó, a més de tots els BIC declarats per l'Estat

L'art. 7 diferencia, dintre dels BCIN, entre mobles i immobles, i classifica els immobles en set tipus: Monuments Històrics (MH), Conjunts Històrics (CH), Jardins Històrics (JH), Llocs Històrics (LLH), Zones d'Interès Etnològic (ZIE), Zones Arqueològiques (ZA) i Zones Paleontològiques (ZP).

Els béns catalogats, que són els béns significats del patrimoni cultural català que tenen menor importància que els BCIN (que no compleixen les seves condicions) (art. 13). Els de caràcter immoble són protegits pels ajuntaments (o consells comarcals en municipis de menys de 5.000 habitants) com a Béns Culturals d'Interès Local (BCIL). Els de caràcter moble són catalogats per la Generalitat. Tots ells s'inscriuen al catàleg del patrimoni cultural

(art. 16), per part de la Generalitat. En el cas dels béns mobles, de la seva inscripció a l'Esmentat Catàleg, "se'n dona compte" a l'Inventari General de Béns Mobles de l'Estat (art. 16.4).

D'altra banda, també hi ha els *restants béns del patrimoni cultural* (art. 18), que alguns analistes interpreten com una tercera categoria de protecció. Es tracta de la resta de béns -que tenen els valors descrits a l'article 1: històrics, artístics,...- però que no estan ni declarats ni catalogats. El que fa aquest article és protegir genèricament qualsevol bé -estigui declarat o catalogat, o no- però és evident que aquesta definició no atorga cap protecció efectiva. Tampoc estan protegits els béns inventariats (per exemple, els béns que formen part dels inventaris de la Generalitat en patrimoni arquitectònic, arqueològic, etc.) si no estan declarats o catalogats.

La llei 9/1993 també regula el patrimoni arqueològic. Disposa d'un capítol sencer de normes específiques al patrimoni arqueològic. Defineix el patrimoni arqueològic català com el conjunt de béns mobles i immobles de caràcter històric l'estudi dels quals requereix l'ús de la metodologia arqueològica. També inclou els elements geològics i paleontològics relacionats amb l'home i amb els seus antecedents.

Per protegir el patrimoni arqueològic o paleontològic els seus béns poden ser declarats BCIN (*zona arqueològica* o *zona paleontològica*). En aquest cas la declaració és per part de la Conselleria de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Tant els jaciments arqueològics com paleontològics també poden ser declarats com a BCIL. Aquest segon nivell de protecció és declarat pels ens locals. Pel patrimoni arqueològic la llei també crea el que es pot entendre com una tercera figura de protecció, els Espais de Protecció Arqueològica (EPA), que són aquells llocs on "es presumeix", per un conjunt d'evidències (materials o no), l'existència de restes arqueològiques o paleontològiques, i que no han estat declarades BCIN (art. 49.1).

b) Legislació Urbanística:

Des del punt de vista urbanístic, el marc legal es troba en les següents normatives:

- Decret legislatiu 1/2005, de 26 de juliol, pel qual s'apravà el *Text refós de la Llei d'Urbanisme* (DOGC 4436, 28.07.05).
- Decret 305/2006, de 18 de juliol, pel qual s'aprova el *Reglament de la Llei d'Urbanisme* (4682, 24.07.06)

L'article 3.1 de la Llei d'Urbanisme defineix que la sostenibilitat es basa, entre d'altres coses, en la conservació dels valors històrics i arqueològics d'un territori.

La importància del concepte *desenvolupament urbanístic*:

"El desenvolupament urbanístic sostenible es defineix com la utilització racional del territori i el medi ambient i comporta conjuminar les necessitats de creixement amb la preservació dels recursos naturals i dels valors paisatgístics, arqueològics, històrics i culturals, a fi de garantir la qualitat de vida de les generacions presents i futures."

Per una altra banda és important l'article 9.3 de la mateixa Llei, que estableix unes directrius pels planejaments, i on es destaca que el planejament urbanístic ha de preservar el patrimoni cultural i no ha de comportar un demèrit per les restes arqueològiques existents. Ho especifica així: "*El planejament urbanístic ha de preservar els valors paisatgístics d'interès especial, el sòl d'alt valor agrícola, el patrimoni cultural i la identitat dels municipis, i ha d'incorporar les prescripcions adequades perquè les construccions i les instal·lacions s'adaptin a l'ambient on estiguin situades o bé on s'hagin de construir i no comportin un demèrit per als edificis o les restes de caràcter històric, artístic, tradicional o arqueològic.*"

Altres parts de la Llei d'urbanisme com són l'article 34.6, el 39.2, el 48.1 i el 49 introdueixen igualment elements que van encaminats a la protecció del patrimoni cultural en general i l'arqueològic en concret davant dels planejaments urbanístics.

És molt important tenir present en aquests casos els *Plans d'Ordenació Urbanística Municipal (POUM)*. Aquests, per normativa, contenen un catàleg del patrimoni cultural existent a cada municipi. La protecció establerta condiona les actuacions urbanístiques que es puguin dur a terme sobre un territori, un espai o un bé. Així queda establert en l'article 58.2 de la Llei d'Urbanisme i en l'article 75 del Reglament de la Llei d'Urbanisme.

5.1.1.- Relació d'elements protegits:

BCIN:

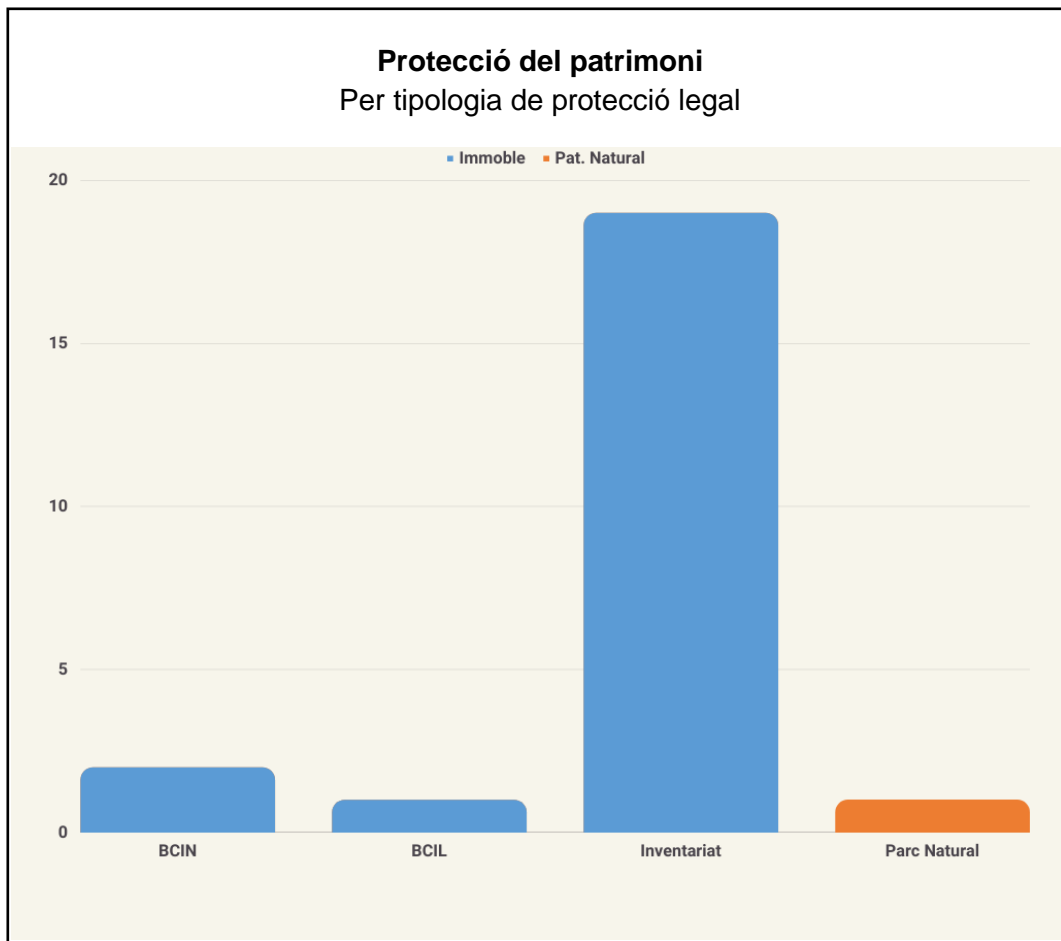
- Castell de Montclús: RI-51-0005636 / BCIN: 1450-MH
- Casa de Palau o Castell de Fluvià: BCIN:1451- MH

BCIL:

- Casa de les Monges / Escola de les monges filipenses: BCIL 15582-I, 25/05/22

Parc Natural:

- Parc Natural del Montseny. Decret 105/1987

Es pot establir que actualment el nivell de protecció del patrimoni cultural a Sant Esteve de Palautordera és baix. Només 4 elements presenten un nivell de protecció legal. N'hi ha elements protegits de manera física.

Actualment no existeix un marc legal específic per a la protecció del patrimoni cultural del municipi, més enllà de la normativa general. El nou planejament urbanístic es troba en fase d'aprovació inicial. En relació al patrimoni cultural s'ha redactat un 'Inventari de béns a protegir' que expressa la voluntat d'una futura protecció a través d'un pla especial urbanístic de protecció del patrimoni cultural de Sant Esteve de Palautordera. S'estableix que aquest pla s'haurà de redactar i formular dins del primer quadrienni de vigència del nou POUM.

En el marc de la planificació urbanística s'ha redactat el Pla Especial i Catàleg de Masies i Cases Rurals en sòl no urbanitzable. Aquest document, aprovat el desembre de 2012, inventaria els edificis d'habitatge del sòl no urbanitzable, identifica les masies i cases rurals susceptibles de reconstrucció o rehabilitació, i n'estableix les condicions reguladores d'edificació i ús.

5.1.2.- Relació d'elements inventariats recollits a l'Inventari del Patrimoni Cultural Català

En aquest repertori se citen els elements recollits a l'Inventari del Patrimoni Cultural Català corresponents a Sant Esteve de Palautordera que no presenten cap nivell de protecció legal.

Com estableix la Llei 9/1993 del patrimoni cultural català *els restants béns del patrimoni cultural* (art. 18), tenen els valors descrits a l'article 1: històrics, artístics,...- però que no estan ni declarats ni catalogats.

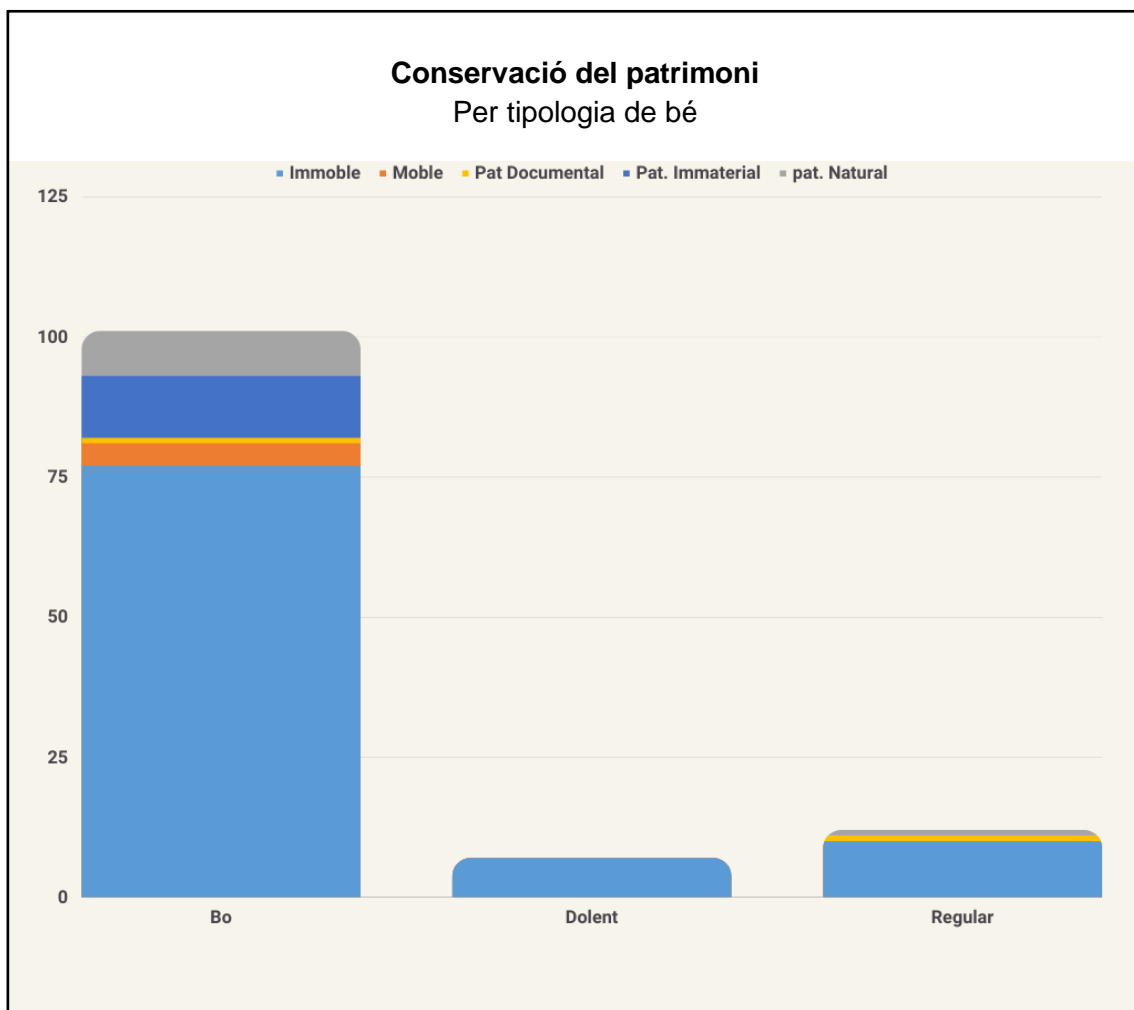
Béns restants recollits a l'Inventari del Patrimoni Cultural Català:

- Església de Sant Esteve: IPAC 29345
- Can Moix /Can Bou: IPAC 29347
- Can Molins: IPAC 29348
- Can Giol: IPAC 29350
- Can Ribas: IPAC 29351
- Can Cruixent: IPAC 29352
- Can Vilator: IPAC 29354
- Ca n'Auleda: IPAC 29355
- Can Bonamic: IPAC 29356
- Ca l'Estrada: IPAC 29359
- Can Calls: IPAC 29357
- Can Donadeu: IPAC 29358
- Cal Net: IPAC 29360
- Can Rossell: IPAC 29361
- Can Torrent del Bosc: IPAC 29363
- Can Costa: IPAPC 10297
- Església de Sant Esteve: IPAPC 11167
- Peça de Can Garbeller Nou: IPAPC 11169
- Forn Ibèric de Montclús: IPAPC 11170

5.2 Estat de conservació del patrimoni

Pel que fa a l'estat de conservació dels 124 elements del mapa, cal dir que, a nivell general presenta certa desigualtat, ja que com demostra el gràfic hi ha diversitat d'estats de conservació. Tot i així, es pot concloure que la major part dels elements patrimonials es troben en un bon estat de conservació.

El patrimoni immoble de la tipologia 'edifici' que correspon a la majoria dels elements registrats, es troba habitat i complint amb la seva funció. Això comporta un manteniment continu de les seves estructures. Pel que fa al patrimoni moble, majoritàriament es troba en bon estat. El patrimoni immaterial també presenta un molt bon estat de conservació. Tant el patrimoni documental com el natural presenten elements en bon estat de conservació com regular.

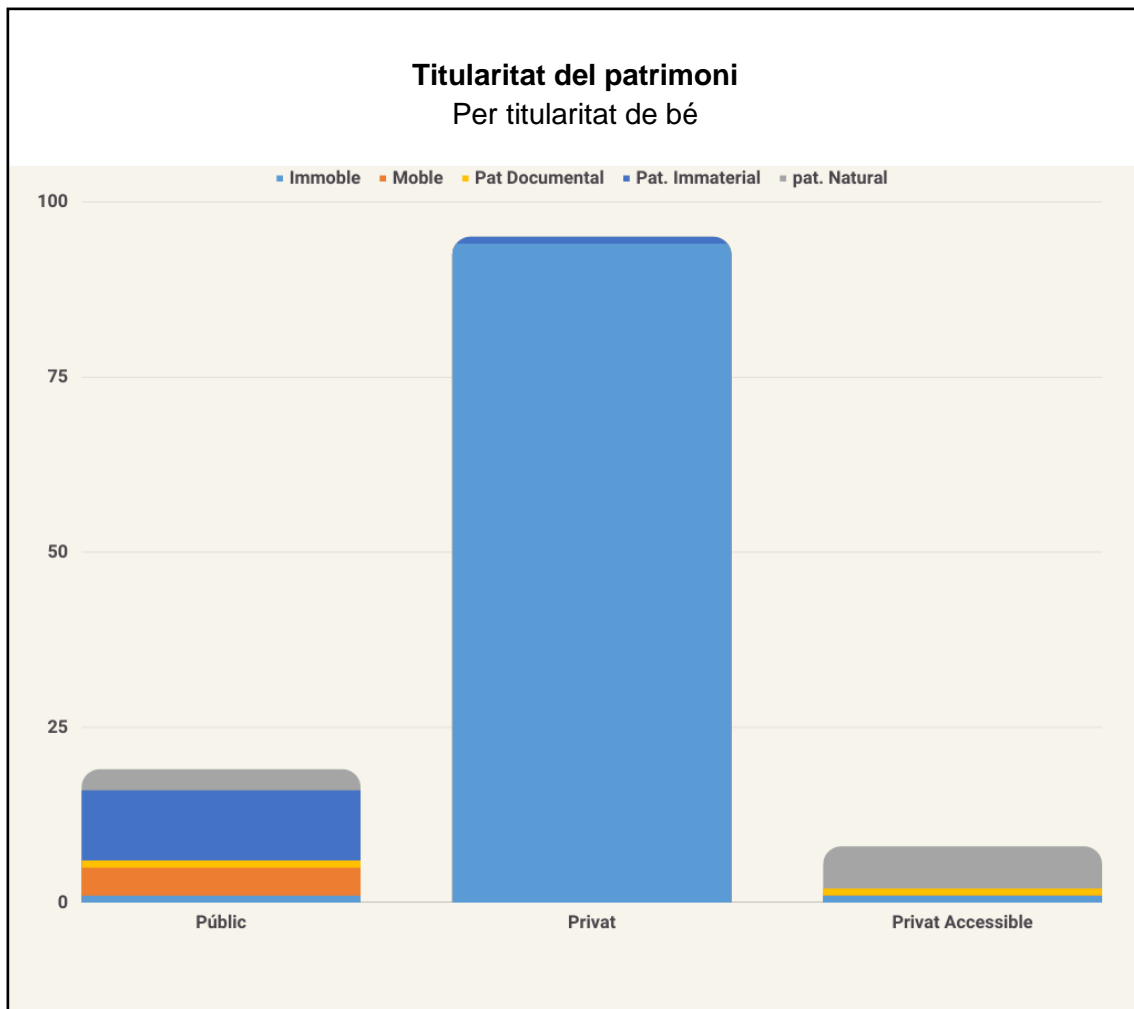
5.3.- Titularitat

Des del punt de vista de la titularitat dels béns patrimonials registrats, la gran majoria és de caràcter privat, el 81,5%. Aquesta dada és important i cabdal pel desenvolupament de futures estratègies locals associades al patrimoni cultural. És evident que els particulars i ens privats hauran de tenir un paper rellevant.

La gran majoria d'elements de titularitat privada corresponen als béns immobles com els edificis, i als elements mobles que aquests edificis contenen.

De titularitat privada i accessible les fitxes registrades corresponen a un 1.6%.

Com a béns públics, el 16,9% de les fitxes registrades, es corresponen amb un conjunt d'elements de diferents tipologies. Elements urbans de caràcter ornamental, elements immaterials com festivitats, músiques i danses com els goigs o el ball de gitanes, i elements naturals com alguns espècimens botànics o el Parc Natural del Montseny. De l'àmbit públic destaca la Casa de les Monges, un edifici de titularitat pública amb molt de potencial.

5.4.- Intervencions sobre el patrimoni

A continuació es fa una relació de les intervencions realitzades en els darrers anys en els elements patrimonials més rellevant de Sant Esteve de Palautordera:

- Castell de Montclús: Intervencions arqueològiques programades i preventives de manera gairebé continua entre els anys 90 del passat segle i la segona dècada del segle XXI. També s'han desenvolupat accions de consolidació i restauració.
- Església de Sant Esteve: Diverses intervencions arqueològiques preventives en el seu entorn a causa d'obres i millores urbanístiques.

5.5. - Equipaments i activitats patrimonials

Sant Esteve de Palautordera compta amb alguns equipaments, infraestructures i espais vinculats al patrimoni. Són els següents:

Equipaments municipals:

- Castell de Montclús. Equipament cultural i de recerca històrica.
- Arxiu municipal de Sant Esteve de Palautordera. Espai de recerca documental.
- Annex al Casal de La Gent Gran. Espai polivalent per desenvolupar activitats.

- Casa de les Monges. Espai polivalent per desenvolupar activitats.
- El Corral. Espai polivalent pel desenvolupament d'activitats.
- Les escoles velles. Espai pel desenvolupament d'activitats.
- Teatre Pare Casals: Espai escènic amb programació estable.

Altres espais o equipaments:

- Església de Sant Esteve. Espai religiós
- Ermita de Santa Margarida. Espai religiós

6. - BIBLIOGRAFIA

- AMADES, J. (1950): *Folklore de Catalunya: Rondallística*. Barcelona, Editorial Selecta.
- AMADES, J. (1982): *Costumari Català*. Barcelona. Salvat editores i Edicions 62.
- ADROER i TESIS, Anna Ma (1986): *El Castell de Fluvià*. Monografies del Montseny Viladrau : Amics del Montseny, 1986- 1135-9293 Núm. 2 (jul. 1987). Pàg. 11-22.
- AVENTIN, Mercè (1986): *Documents d'història medieval de Gualba i El Baix Montseny*. Monografies del Montseny. Viladrau : Amics del Montseny, 1986.
- BAUCCELLS I REIG, Josep (1986): *Panoràmiques de Sant Esteve de Palautordera i de la rodalia al segle XIV*. Monografies del Montseny. Viladrau: Amics del Montseny, 1986- . 1135-9293. Núm. 18 (2003). Pàg. 23-41.
- BARBANY Carme; GARCIA i PARERA, Maria Rosa (2019a): *Sant Esteve de Palautordera, Catalunya Romànica*. Volum XVIII. www.enciclopedia.cat/ec-catrom-1841301.xml.
- BARGALLÓ i CHAVES, Eva (1988). *Les més belles cases pairals i masies de Catalunya*. Editorial De Vecchi, SA. Barcelona.
- CÀLAM i MARTORELL, Xavier (2019): *Sant Esteve de Palautordera al segle XIX, un bocí de la nostra història: de la Guerra del Francès a la Tercera Guerra Carlina*. Alpina editorial.
- CATALÀ i ROCA, P. (1976): *Els Castells Catalans*. Barcelona, Rafael Dalmau editor.
- DALMAU, R. i CATALÀ, P. (1976): *Els castells catalans*. Barcelona, Dalmau ed.
- FARRERONS, Oscar; CORELLA, Adrià (2019): *Fonts de Sant Pere de Vilamajor i Sant Esteve de Palautordera. Projecte 'Fonts del Montseny'*. 12 de gener – 3 de març, Centre Cultural la Mongia de Sant Pere de Vilamajor.
- FONT VALENTÍ, Gemma et alii (1986): *Els Aprofitaments hidràulics de la conca de la Tordera: l'exemple del mas Bonamic (Sant Esteve de Palautordera)*. Monografies del Montseny. Viladrau. Amics del Montseny, 1986. Pàg. 119-130.
- FONT VALENTÍ, Gemma et alii (2002): *Torderades i eixuts : els usos tradicionals de l'aigua al Montseny*. Barcelona. Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura, 2002.
- GASQUET MATEU, Joaquim (2001): *L'ocupació humana al sector nord-oriental del Montseny durant la prehistòria i el món antic*. Museu Etnològic del Montseny – La Gabella.
- IGLÉSIES, Josep (1974): *Estadístiques de població de Catalunya. El primer vicenni del segle XVIII*. Barcelona, Fundació Salvador Vives Casajuana.

- IGLESIES I FORT, Josep; FELIU I MONTFORT, Gaspar (1998): *El Fogatge de 1515*. Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics, Vol. 9. Pàg. 23-85.
- IGLÉSIES, Josep (1979): *El Fogatge de 1553*. Barcelona, Fundació Salvador Vives Casajuana.
- IGLÉSIES, Josep (1991): *El Fogatge de 1497*. Barcelona, Fundació Salvador Vives Casajuana.
- LATORRE, X. (1995): *Història de l'Aigua a Catalunya*. Barcelona i Premià de Mar: Editor l'autor.
- LLOBET, Salvador (1947): *El medio y la vida en el Montseny: estudio geográfico*. CSIC. Barcelona.
- MARTORI i ROIG, M. Raquel (1986): *El Mas Martorell de Sant Esteve de Palautordera*. Monografies del Montseny. Viladrau. Amics del Montseny, 1986. Pàg. 23-36.
- MADDOZ, P. (1845-1850): *Diccionario geográfico-estadístico de España y sus posesiones de ultramar*. Madrid, Est. Literario-Tipográfico de P. Madoz y L. Sagasti.
- MIRET i SANS, Joaquim (2006). *Les cases de Templers i Hospitalers a Catalunya. Aplec de notes i documents històrics (Lleida 2006)*. Butlletí de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona, 2008, Vol. 51. Pàg. 519-522.
<https://raco.cat/index.php/BoletinRABL/article/view/191321>.
- MOLSOSA GARCIA, Arnau (2015): *Arqueologia dels paisatges culturals del massís del Montseny: dinàmiques històriques de la prehistòria a l'edat mitjana*. Tesis Doctoral. Dipòsit legal: T 680-2015. Universitat Rovira i Virgili. <http://hdl.handle.net/10803/290993>
- MONREAL TEJADA Lluís (1986): *Montclús, poblat ibèric i castell medieval*. Monografies del Montseny. Viladrau : Amics del Montseny, 1986- 1135-9293. Núm. 2 (jul. 1987). Pàg. 147-157
- MORENO RAMÍREZ, Pedro (1856): *Plano geometrico del termino jurisdiccional de San Esteban de Palautordera*. Institut Cartogràfic de Catalunya. <https://cartotecadigital.icgc.cat/digital/collection/catalunya/id/1780>
- OLIVÉ TACHÉ, M. (2008): *Intervenció arqueològica al Castell de Montclús*. Memòria de la intervenció arqueològica. Expedient 437 K121 N-690. <http://hdl.handle.net/10687/440360>.
- ORTÍ GOST, Pere (1999): *Una primera aproximació als fogatges catalans de la dècada de 1360*. CSIC. Barcelona.
- PÉREZ LARA, Antonio (2000): *Temps de records. Sant Esteve de Palautordera*. Ajuntament de Sant Esteve de Palautordera.
- PÉREZ LARA, Antonio (2009): *Una Mirada enrere: estampes històriques de la plana de Palautordera*. Ajuntament de Santa Maria de Palautordera

- PLADEVALL I FONT, Antoni, dir (1991): *El Castell de Montclús, Catalunya romànica. Vallès Occidental, Vallès Oriental*. Volum XVIII. Fundació Enciclopèdia Catalana. Barcelona.
- PORTALS i MARTÍ, Joan (1986): *Orígens històrics de les comunitats de regants de Santa Maria i Sant Esteve de Palautordera (1680), els llargs plets amb la vila de Sant Celoni (1722-1826)*. Monografies del Montseny. Viladrau : Amics del Montseny, 1986- . 1135-9293. Núm. 16 (2001), p. 99-118.
- PORTALS i MARTÍ, Joan (1986): *Aprofitament hidroelèctric de les aigües de la Tordera per a usos industrials : els projectes presentats per Domènec Sert i per Ramon Tàpies l'any 1900*. Monografies del Montseny. Viladrau : Amics del Montseny, 1986- . 1135-9293. Núm. 17 (2002), pàgines 193-209.
- PORTALS i MARTÍ, Joan (1986): *Les Guerres Carlines a Sant Esteve de Palautordera*. Monografies del Montseny. Viladrau : Amics del Montseny, 1986- . 1135-9293. Núm. 13 (1998), p. 135-151.
- ROSELL, Jaume i SUBIRATS, Miquel (1987). *La producció de calç, ahir. El procés preindustrial de producció de calç, a la comarca del Montsià*. Col·legi Oficial d'Aparelladors i Arquitectes Tècnics de Barcelona.
- SÀRRIAS MOSSO, Cristòbal (1986): *Quan Sant Esteve es deia Vallflorida*. Monografies del Montseny. Viladrau : Amics del Montseny, 1986- . 1135-9293. Núm. 15 (2000). Pàg. 205-212.
- VILA BONAMUSSA, Lluís (1998): *Castell de Montclús - Castell dels Moros*. Biblioteca del Patrimoni Cultural. Generalitat de Catalunya.
- VIVES DE QUADRES, Josep Ma (1996): *Arbres monumentals i singulars del Montseny*. Viladrau: Amics del Montseny. Pàg. 70-92.
- VVAA (2007): *Abocats al col·lapse: Sant Celoni, Santa Maria de Palautordera, Sant Esteve de Palautordera, Montseny*. Plataforma Món amb Seny.
- V.V.A.A. *Catalunya Romànica*. Barcelona. Fundació Enciclopèdia Catalana. Diversos volums. Per comarques i municipis.
- V.V.A.A. (2004): *25a ballada: El Ball de Gitanes a Sant Esteve de Palautordera (1980- 2004)*. Associació cultural.
- V.V.A.A. (1981): *Gran geografia Comarcal de Catalunya, volum 2*. Barcelona, Fundació Enciclopèdia Catalana.
- VULART i RIERA, Agustí (1999): *La comunitat de regants de Sant Esteve de Palautordera: Un model de gestió de recursos hidràulics*. III i IV Trobades d'Estudiosos del Montseny. Barcelona. Diputació de Barcelona. Servei de Parcs Naturals. Pàg. 303-304
- XARRIÉ, J; FARRÉ, E. (2008): *El rellotge català*. El Papiol: Efadós.
- ZAMORA, F. (1973): *Diario de los viajes hechos en Cataluña*. Barcelona, Curial.

7. - LLISTAT D'ELEMENTS

Tipologia	Número de fitxa	Denominació	Àmbit
Conjunt arquitectònic	08207 - 1	Castell de Montclús	Patrimoni immoble
Conjunt arquitectònic	08207 - 2	Casa de Palau o Castell de Fluvià	Patrimoni immoble
Conjunt arquitectònic	08207 - 81	Passeig de les Monges 2 i 3	Patrimoni immoble
Conjunt arquitectònic	08207 - 82	Conjunt del Carrer d'Amunt	Patrimoni immoble
Conjunt arquitectònic	08207 - 83	Conjunt del Carrer Major	Patrimoni immoble
Edifici	08207 - 3	Església de Sant Esteve	Patrimoni immoble
Edifici	08207 - 4	Can Moix - Can Bou	Patrimoni immoble
Edifici	08207 - 5	Can Molins	Patrimoni immoble
Edifici	08207 - 6	Can Giol	Patrimoni immoble
Edifici	08207 - 7	Can Ribas	Patrimoni immoble
Edifici	08207 - 8	Can Cruixent	Patrimoni immoble
Edifici	08207 - 9	Can Vilatort	Patrimoni immoble
Edifici	08207 - 10	Ca n'Auleda	Patrimoni immoble
Edifici	08207 - 11	Can Bonamic	Patrimoni immoble
Edifici	08207 - 12	Ca l'Estrada	Patrimoni immoble
Edifici	08207 - 13	Can Calls	Patrimoni immoble
Edifici	08207 - 14	Can Donadeu	Patrimoni immoble
Edifici	08207 - 15	Can Net	Patrimoni immoble
Edifici	08207 - 16	Can Rossell	Patrimoni immoble
Edifici	08207 - 17	Can Torrent del Bosc	Patrimoni immoble
Edifici	08207 - 18	Can Vila Vell	Patrimoni immoble
Edifici	08207 - 19	Can Cucurull	Patrimoni immoble
Edifici	08207 - 20	Can Costa	Patrimoni immoble
Edifici	08207 - 21	Can Garbeller	Patrimoni immoble
Edifici	08207 - 22	Can Mainou	Patrimoni immoble
Edifici	08207 - 23	Can Martorell	Patrimoni immoble
Edifici	08207 - 25	Ermita de Santa Margarida	Patrimoni immoble
Edifici	08207 - 27	Casa de les Monges / Escola de les Monges Filipenses	Patrimoni immoble
Edifici	08207 - 28	Can Boter	Patrimoni immoble
Edifici	08207 - 29	Can Pau Gros	Patrimoni immoble
Edifici	08207 - 30	Cal Rei de la Serra	Patrimoni immoble

Edifici	08207 - 31	Cal Bert (Ca l'Albert)	Patrimoni immoble
Edifici	08207 - 32	Can Picolí	Patrimoni immoble
Edifici	08207 - 33	Can Peregrau	Patrimoni immoble
Edifici	08207 - 34	Can Jeroni / Mas Coll	Patrimoni immoble
Edifici	08207 - 35	Can Jan de les Penyes	Patrimoni immoble
Edifici	08207 - 36	Cal Puço	Patrimoni immoble
Edifici	08207 - 37	Can Giravent	Patrimoni immoble
Edifici	08207 - 38	Can Marc	Patrimoni immoble
Edifici	08207 - 39	Can Martorell Nou	Patrimoni immoble
Edifici	08207 - 40	Can Biel	Patrimoni immoble
Edifici	08207 - 41	Cal Curt	Patrimoni immoble
Edifici	08207 - 43	Can Pol	Patrimoni immoble
Edifici	08207 - 44	Ca l'Amargant	Patrimoni immoble
Edifici	08207 - 45	Can Vila, Can Vilanou	Patrimoni immoble
Edifici	08207 - 46	Can Bonamic	Patrimoni immoble
Edifici	08207 - 47	Molí d'en Càlam / Molí de can Bonamic	Patrimoni immoble
Edifici	08207 - 48	Can Cornei	Patrimoni immoble
Edifici	08207 - 49	Can Tassà	Patrimoni immoble
Edifici	08207 - 50	Can Panxasec	Patrimoni immoble
Edifici	08207 - 51	Can Noguereta	Patrimoni immoble
Edifici	08207 - 52	Ca l'Olivar	Patrimoni immoble
Edifici	08207 - 53	Can Rovireta	Patrimoni immoble
Edifici	08207 - 54	Mas Forts	Patrimoni immoble
Edifici	08207 - 55	Mas Prat	Patrimoni immoble
Edifici	08207 - 56	Can Boix	Patrimoni immoble
Edifici	08207 - 57	Can Vinyes	Patrimoni immoble
Edifici	08207 - 58	Can Jais	Patrimoni immoble
Edifici	08207 - 59	Can Pujolet	Patrimoni immoble
Edifici	08207 - 60	Can Mir	Patrimoni immoble
Edifici	08207 - 61	Can Justina	Patrimoni immoble
Edifici	08207 - 62	Can Gerreta	Patrimoni immoble
Edifici	08207 - 63	Can Felip	Patrimoni immoble
Edifici	08207 - 64	Can Nadalet de Dalt	Patrimoni immoble
Edifici	08207 - 65	Can Benosi	Patrimoni immoble
Edifici	08207 - 66	Ca l'Amat	Patrimoni immoble
Edifici	08207 - 67	Can Mariano	Patrimoni immoble

Edifici	08207 - 68	Can Montclús	Patrimoni immoble
Edifici	08207 - 69	Can Garbeller Nou	Patrimoni immoble
Edifici	08207 - 70	Can Garbeller Vell	Patrimoni immoble
Edifici	08207 - 71	Can Fullaca (Can Llavina)	Patrimoni immoble
Edifici	08207 - 72	Can Presses	Patrimoni immoble
Edifici	08207 - 77	Can Nadal	Patrimoni immoble
Edifici	08207 - 78	Can Record	Patrimoni immoble
Edifici	08207 - 79	Carrer Major, 16	Patrimoni immoble
Edifici	08207 - 80	Garatge del Moix	Patrimoni immoble
Edifici	08207 - 106	Taller de Titelles Marduix	Patrimoni immoble
Element arquitectònic	08207 - 92	Font dels Cinc Raigs	Patrimoni immoble
Element arquitectònic	08207 - 94	Font de Sant Antoni	Patrimoni immoble
Element arquitectònic	08207 - 107	Relotge de sol de Can Capdevila	Patrimoni immoble
Element arquitectònic	08207 - 112	Relotge de sol de Can Mir	Patrimoni immoble
Element arquitectònic	08207 - 113	Relotge de sol de Can Montclús	Patrimoni immoble
Element arquitectònic	08207 - 114	Relotge de Sol de Can Ribas	Patrimoni immoble
Element arquitectònic	08207 - 115	Relotge de sol de Mas Prat	Patrimoni immoble
Element arquitectònic	08207 - 116	Relotge de sol del carrer dels Til·lers, 31	Patrimoni immoble
Element arquitectònic	08207 - 117	Relotge de sol de Ca n'Auleda	Patrimoni immoble
Element arquitectònic	08207 - 118	Relotge de sol de Bonamic	Patrimoni immoble
Element arquitectònic	08207 - 119	Relotge de sol de Can Costa	Patrimoni immoble
Element arquitectònic	08207 - 120	Relotge de sol de Can Mainou	Patrimoni immoble
Element arquitectònic	08207 - 121	Relotge de sol de Can Pol	Patrimoni immoble
Element urbà	08207 - 93	Font del Pare Casals	Patrimoni moble
Element urbà	08207 - 103	Creu de terme	Patrimoni moble
Element urbà	08207 - 104	Escultura en homenatge al Ball de Gitanes	Patrimoni moble
Element urbà	08207 - 105	Escultura en memòria dels 4 hereus	Patrimoni moble
Espècimen botànic	08207 - 84	Lledoners del Parc de l'Església	Patrimoni natural
Espècimen botànic	08207 - 85	Lledoner de Can Moix	Patrimoni natural
Espècimen botànic	08207 - 86	Lledoner de Can Garbeller	Patrimoni natural
Espècimen botànic	08207 - 87	Plataners de l'antiga carretera de Sant Esteve a Santa Maria de Palautordera	Patrimoni natural

Fons documental	08207 - 88	Arxiu Municipal de Sant Esteve de Palautordera	Patrimoni documental
Fons documental	08207 - 123	Arxiu Parroquial de Sant Esteve de Palautordera	Patrimoni documental
Jaciment arqueològic	08207 - 73	Can Costa	Patrimoni immoble
Jaciment arqueològic	08207 - 74	Església de Sant Esteve	Patrimoni immoble
Jaciment arqueològic	08207 - 75	Peça de Can Garbeller Nou	Patrimoni immoble
Jaciment arqueològic	08207 - 76	Forn ibèric de Montclús	Patrimoni immoble
Manifestació festiva	08207 - 96	Festa Major d'Estiu	Patrimoni immaterial
Manifestació festiva	08207 - 97	La Festa de Tardor	Patrimoni immaterial
Manifestació festiva	08207 - 98	Festa de Sant Antoni Abat o dels Tres Tombs	Patrimoni immaterial
Manifestació festiva	08207 - 99	Festival Internacional de Pallasses	Patrimoni immaterial
Manifestació festiva	08207 - 124	Gegants vells de Sant Esteve de Palautordera	Patrimoni immaterial
Manifestació festiva	08207 - 125	Gegants Nous de Sant Esteve de Palautordera	Patrimoni immaterial
Música i dansa	08207 - 95	Ball de Gitanes	Patrimoni immaterial
Música i dansa	08207 - 101	Goigs de Sant Ciprià i Santa Justina	Patrimoni immaterial
Música i dansa	08207 - 108	Goig de Sant Esteve protomàrtir	Patrimoni immaterial
Música i dansa	08207 - 109	Goigs en llaor del Gloriós Sant Esteve Protomàrtir	Patrimoni immaterial
Música i dansa	08207 - 110	Goigs a la Mare de Déu de Gràcia	Patrimoni immaterial
Música i dansa	08207 - 111	Goigs de la Gloriosa Verge i Màrtir Santa Margarida	Patrimoni immaterial
Obra civil	08207 - 26	Forn de la Serra de Ca l'Amat / Forn d'en Monclús	Patrimoni immoble
Obra civil	08207 - 91	Font de Can Mir	Patrimoni immoble
Tècnica artesanal	08207 - 122	Circ Cric	Patrimoni immaterial
Zona d'interès	08207 - 24	Parc Natural del Montseny	Patrimoni natural
Zona d'interès	08207 - 89	Bosc de ribera de la riera de Vallmanya	Patrimoni natural
Zona d'interès	08207 - 90	Bosc de ribera del riu Tordera	Patrimoni natural
Zona d'interès	08207 - 100	El Gorg Negre	Patrimoni natural
Zona d'interès	08207 - 102	Penyes del Jan	Patrimoni natural

**Diputació
Barcelona**

Àrea de Cultura

Comte d'Urgell, 187
Edifici del Rellotge
08036 Barcelona
Tel. 934 022 566
Fax 934 022 825
o.patrimonio@diba.cat
www.diba.cat/opc